د ماشومانو لپاره

اسلامي لارښود

سیدعبدالله ولي زی

۱۳۸۹
وړی

مستقبل خپرندوی

د ماشومانو لپاره

اسلامي لارښود

سید عبدالله ولي زی

۱۳۸۹ وړی

د ماشومانو لپاره اسلامي لارښود

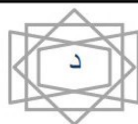
لیکوال: سید عبد الله (ولي زی)
اهتمام: ډاکتر لمر
ټایپ: سید عماد الله
خپروندی: مستقبل خپرندویه ټولنه
د چاپ نوبت: دویم
د چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکه
چاپ ځای: کابل
لومړی چاپ: ۱۳۸۷ لمریز لېږدیز
دویم چاپ: ۱۳۸۹ لمریز لېږدیز
د ټیلیفون شمېره: ۰۰۹۳-۷۷۷۸۲۹۸۷۷
برېښنالیک: abdullah_walizai@hotmail.com
ای اېس بي اېن: ISBN 978-9936-21-070-7

مننليک

ښاغلو لوستونکو تاسو ته مالومه ده، چې د یوې ټولنې د پرمختګ او د ټولنیزې ادارې د سمبالولو لپاره دماشومانو او ځوان نسل سمه روزنه اړینه بریښي، چې د ځوان نسل سمې روزنې او ودې لپاره پوهنیزو موسسو ته اړتیا شته، چې زموږ ماشومان پکې لیک-لوست زده کړي او خپل روزنیز پروګرامونه تر سره کړي، خو د ښوونیزو او روزنیزو هڅو لپاره د پوهنیزوکتابونو شتون هم اړین بریښي.
زموږ ګران هېواد افغانستان یو اسلامي ملک دی، چې د ماشومانو، ځوانانو او وګړو روزنه په اسلامي ارزښتونو ډېر غوره ګڼل کېږي، ځکه چې د اسلام مقدس دین زموږ ملي ارزښت دی او زموږ پر خلکو د الله (ج) لویه پېرزوینه ده، نو د اسلامي ارزښتونو په اړه لیکل او مالومات تر لاسه کول د ټولنیز ژوند په پرمختګ کې هر اړخیز اغېز لري.
ما هم د خپلو امکاناتو سره سم د «د ماشومانو لپاره اسلامي لاربنود» د کتاب په لیکلو لاس پورې کړ، چې د خپلو افغانو وروڼو او خویندو د مالومات لپاره یې وړاندې کوم، په دې هیله چې زموږ ماشومان او ځوان نسل ورنه ګټه پورته کړي.
ګرانو لوستونکو د دغه کتاب په بشپړولو کې زما سره زما ډېرو تکړه او غښتلو ښوونکو پوهندوی استاد عبدالاحد مسلم او اسدالله غضنفر، ډاکتر سید نصیر احمد او زما کشر ورور سیدعماد الله هر اړخیزه مرسته کړې. مستقبل خپرندویې ټولنې د دغه کتاب د دویم ځل خپرولو هوډ کړی، زه له دوی ټولو څخه د زړه له کومې مننه کوم او له خدای (ج) څخه دوی ټولو ته د دواړو: نړۍ او آخرت د ښېګڼو او نېکمرغیو غوښتونکی یم، دوی دې هرکله بریالي وي.
درنو لوستونکو په پای کې، د دغه کتاب د لا ښه والي او سمون لپاره ستاسو د وړاندیزونو په تمه یم او ستاسو سمونې به په ورین تندي ومنل شي.

ولي زی

نيوليک

سرليک -- مخونــــه

سریزه

لمونځ د دين له ارکانو څخه يو مهم رکن بلل کېږي، او هغه لوړ بدني عبادت دی چې د آدم نه تر خاتمه پورې يې ټولو ته د اداکولو لپاره حکم شوی. د ټولو هغو ګناهونه چې د انسان برخليک د تباهي کندې ته کاږي، لپاره يوازينی درمل لمونځ دی. څنګه چې لوی څښتن تعالی په خپل کتاب کې فرمايلي دي: «په ريښتيا سره چې لمونځ له بدکاريو او له بدو کړووړو څخه سړی منع کوي.» نو ځکه لمونځ د مؤمن معراج، د دين ستنه، د کافر او مؤمن توپير او د وړو ګناهونو پاکوونکی شمېرل شوی دی.
سر ببره پردې چې د لمانځه په برخه کې علماؤ، د دين پوهانو ډېر زحمتونه ګاللي دي؛ او په تفصيل سره يې څرګندونې مسلمانانو ته وړاندې کړې دي، خو د ډاکټر ارشاد کتاب «د لمانځه لارښود» چې ښاغلي او قدرمن ورور سيدعبدالله ولـــي زي په خپل کتاب «د ماشومانو لپاره اسلامي لارښود» کې په پراخه پيمانه کارولی، د خاصې ځانګړتيا درلودونکی دی. لکه د هرې مسئلې جلاوالی، د ساده ژبې کارونه، د انځورونو ښکلا او مناسبت له موضوع سره په اوسني زمانه کې د دين لپاره بې سارې خدمت دی. د ماشومانو لپاره د لمانځه د زده کړې لپاره ډېر ګټور کتاب دی.
د «د ماشومانو لپاره اسلامي لارښود» کتاب د « لمانځه لارښود» سره غبرګ يو او بل په ځانګړې توګه بشپړوي، چې د علمي محتوی له نظره د مسائلو اړيکي يو د بل سره ترتيب او سمبالونې يې ډېرې په زړه پورې، پوهونکې دي او ښه لارښود بلل کېږي. د پاک څښتن تعالی څخه غواړم چې ښاغلي سيدعبدالله ولي زي ته د پوهې، استعداد او لاښه خدمت کولو برکت او توفيق ورپه برخه کړي او د نوموړي دغه ديني خدمت په خپل دربار کې قبول او منظور وګرځوي.

په درناوی

پوهندوی عبدالاحد مسلم
د کابل د ښوونې او روزنې د پوهنتون اداري مرستيال او د اسلامي فرهنګ او ثقافت د څانګې ښوونکی

بسم الله الرحمن الرحيم

سپړنه

درنو هېوادوالو ! زموږ هېواد په وروستيو دېرشو کلونو کې له ډېرو ناخوالو سره مخامخ شو او د وروستۍ دېرشکلنې غميزې په بهير کې د هېواد ټولنيزې، پوهنيزې او کلتوري برخو ته نه جبرانېدونکي زيانونه ورواوښتي دي چې زموږ ماشومان او ځوان نسل يې له ډېرو ناخوالو سره مخامخ کړي دی او په ټولنه کې يې د نا پوهۍ ګواښ رامنځ ته کړی دی.

ما د ښاغلي سيد عبدالله ولي زي کتاب«د ماشومانو لپاره اسلامي لارښود» وکاته چې د ماشومانو لپاره د اسلام د پنځو ستنو په برخه کې يو ډېر غوره لارښود ګڼل کېدای شي. د غه اسلامي لارښود په ښه او روانه ژبه ليکل شوی دی، د سکالو وېشنه يې په ډېره ښه توګه تر سره شوې ده او د لمانځه خوځښتونه (حرکات) په انځوريزه بڼه پکې سمبال شوي دي، چې دغه اسلامي لارښود يې د هر چا لپاره او په تېره بيا د ماشومانو لپاره ډېر په زړه پورې او د پوهې وړ ګرځولی دی.

د اسلام مقدس دين بنسټيزې ستنې د طيبې کليمه، لمونځ، روژه، زکات او د حج د فريضې تر سره کول دي، ځکه نو د اسلام د دغه رکنونو او په تېره بيا د لمانځه په اړه مالومات ډېر غوره ګڼل کېږي، چې د انسان په ټولنيزې وده کې هر اړخيز اغېز لري، خو د اسلام د نورو ارزښتونو په اړه هم بايد کتابونه وليکل شي چې د پښتو لمنه پرې درنه شي.

هر انسان چې د زړه له تله «لآإِلٰهَ إِلاَاللّٰہُ مُحَمَدْ رَسُولِ اللّٰہ» ووايي، نو مسلمان ګڼل کېږي، په بالغ انسان لمونځ فرض دی او د ماشومانو په روزنه کې خپل ګټور اغېز لري. روژه هم په بالغ مسلمان فرض ده، چې په کال کې د روژې په مبارکه مياشت کې د کال په بېلابېلو مودو کې په دوراني بڼه ترسره کېږي.

زکات په یو بالغ هوښیار مسلمان باندې فرض دی، یو شتمن مسلمان باید د خپلې کلنۍ ګټې ۲،۵ ٪ ، د سوداګریزو شتو ۲،۵ ٪ برخه د زکات په بڼه او تر ۱۰ ٪ د غلجاتو عشر په شکل د ټولنې د پرمختګ او د ستونزو د حلولو لپاره ورکړي.
د حج فریضه په هغه وخت کې تر سره کېږي چې یو انسان یې اقتصادي امکانات ولري، پوروړی نه وي، کورنۍ یې بشپړه سوکاله ژوند ولري او ګاونډیان یې د لوږې له ګواښ سره مخامخ نه وي.
درنو هېوادوالو ! مونږ مسلمانان باید هڅه وکړو چې د اسلام ریښتني ارزښتونه خلکو ته څرګند کړو او خپل اولاد په ښه او اسلامي روحیه وروزو او ټولنې ته یې ورو پېژنو، نو په پای کې خپلې خبرې راغبرګوم او دا په ګوته کوم چې دغه کتاب د ماشومانو او ځوان نسل لپاره یو ګټور کتاب دی او د اسلام د پنځو رکنونو په اړه غوره مالومات لري، چې تاسو یې لوستلو ته رابولم.

بسم الله الرحمن الرحیم

رَبِّ اجعَلنی مُقیمَ الصَلواۃِ وَ مِن ذُرِیَتي رَبَنَا وَ تَقَبل دُعَاَءِ * رَبِ اغفِرلِي وَ لِوَالِدَيَ وَ لِلمَؤمِنِینَ یَومَ یَقُوُمُ الحِسَابِ*

و من الله التوفیق

ډاکتر سید نصیر احمد

نیدرلند

د لوی او بښونکي څښتن په نامه

یادونه

درنو لوستونکو ! ما هڅه کړې چې د اسلام د پنځو رکنونو په اړه د ماشومانو لپاره د بېلابېلو کتابونو څخه لنډ مالومات را ټول کړم چې ګران ماشومان وکولی شي له هغه څخه ګټه واخلي او زه دغه کتاب د خپل ښوونکي مرحوم سید مجیب احمد لمـر روح ته ډالۍ کوم، چې تاسو په پیل کې د مرحوم سید مجیب احمد د ژوندلیک لوستلو ته رابولم.

د مرحوم سید مجیب احمد لمر ژوند لیک

سید مجیب احمد د سید عبدالاحمد زوی، د سید عبدالواحد لمسی، د سید نور محمد کړوسی، د سید شېر محمد کودی او د سید لعل محمد پردی دی، چې د ۱۳۵۹ لمریز لېږدیز کال د سلواغې د میاشتې په شپږویشتمه نېټه د جوزجان ولایت د شبرغان په ښار کې زېږېدلی دی او د ۱۳۸۴ هـ ش کال د کوچني مبارک اختر په لومړۍ ورځ چې د ۱۳۸۴ هـ ش کال د لړم له ۱۲ سره سمون لري د بلخ ولایت د خلم ولسوالۍ د کفترخانې په سیمه کې د ګاډي د اوښتلو له کبله په حق ورسېد (انالله و انا الیه راجعون).
مرحوم سید مجیب احمد د افغاني دودونو سره سم لومړی د بغدادي قاعدې په زده کړې په کور کې پیل وکړ او په ۱۳۶۵ هـ ش کال د شبرغان ښار د ابن یمین په ښوونځي کې شامل شو، د ژوند د ناخوالو له امله یې د ښوونځي لوستل هلته سر ته ونه رسېدل او د زده کړو لپاره د پېښور ښار ته کډه شو، چې په پېښور کې یې د ښوونځي تر څنګ د کمپیوټر او انګرېزي ژبې زده کړو ته هم اوږه ورکړه او په پوره بریالیتوب سره یې د ښو پایلو تر لاسه کولو سره ښوونځی او د کمپیوټر مسلکي زده کړې پای ته ورسولې، چې په پای کې د کمپیوټر او انګرېزي ژبې د ښوونکي په

توګه وګومارل شو. سید مجیب احمد همدا ډول د ګڼشمېر دیني کتابونو زده کړه له پلاره ترلاسه کړې ده.

سید مجیب احمد د ۲۰۰۲ م کال په پیل کې له مهاجرته بېرته هېواد ته راستون شو او په یوه غیر دولتي پولندي موسسه کې یې د کمپیوټر، اداري چارو او پلان جوړونې دنده پر غاړه واخیسته، چې په هېواد کې د ښوونځیو جوړولو او د ښوونې او روزنې په نورو برخو کې په کار بوخت ؤ. سید مجیب احمد د دغو دندو تر څنګ د کانکور د آزموینې د تر سره کولو وروسته د ښوونې او روزنې پوهنتون د ادبیاتو په پوهنځي کې پوهنپال هم ؤ.

د پولندي موسسې کارونه د افغانستان په ټولو ولایتونو او لرې پرتو سیمو کې تر سره کېدل او مرحوم سید مجیب احمد د زړه له تله د هېواد په بیارغاونه کې او د هېواد د بچیانو د خدمت لپاره ملا تړلې وه او د ښوونې او روزنې په بیا رغاونه کې یې هر اړخیز زیار ګاللی دی. د کارونو د ښه سمبالښت لپاره د هېواد بېلابېلو سیمو ته تللی او د ښوونځیو لپاره یې د سیمو حالات خپله څېړل او همدا ډول یې د ښوونې او روزنې د لا ښه والي لپاره د جاپان هېواد په رسمي غوښتنه هغه هېواد ته سفر هم کړی ؤ.

د سید مجیب احمد په غوښتنه او له پلان سره سم پولندي موسسې د افغانستان په بېلابېلو سیمو کې د ښوونځیو د جوړولو تر څنګ په ښوونځیو کې د څښاک د اوبو د ستونزو د لیرې کولو لپاره د سلهاو ژورو څاګانو په جوړولو لاس پورې کړی، چې افغان ماشومان ترې برخمن شوي دي.

د یادونې وړ ګڼم، چې کله سید مجیب احمد په ۲۰۰۲م کال کې هېواد ته راستون شو، نو د افغانستان د اداري سیستم د چارواکو لخوا ورته د کمپیوټري چارو په برخه کې د لوړپوړي چارواکي په توګه وړاندیز وشو، خو سید مجیب احمد دغه دندې و نه منلې او داسې یې ویل:

«په هېواد کې د ډېرو زیاتو ناخوالو له کبله ما ونشوای کولی چې ښوونځی په خپل هېواد کې پای ته ورسوم، نو ځکه زه ټولې هلې ځلې د ښوونې او روزنې په برخه کې کوم، چې تر څو د هېواد ټول بچیان په دې وتوانېږي چې ښوونځی په خپل ټاټوبي او خپل هېواد کې پای ته ورسوي او له پوهې برخمن شي.»

درنو هېوادوالو! ما هم د دغه کتاب په لیکلو هڅه کړې، چې د خپل ښوونکي سید مجیب احمد یادون وکړم او د هغه د هیلو یوه وړه برخه پوره کړم، نو د هېواد

ماشومانو ته مې د اسلامي روکنونو په برخه کې دغه لنډ لاربنود وړاندې کړی، چې ماشومان ترې ګټه واخلي او ستاسو څخه يوه هيله لرم، چې د دغه کتاب په لوستلو سره زما د ښوونکي سيد مجيب احمد لمـر او د نورو وفات شوؤ وګړو روح ته دعا وکړئ !

بسم الله الرحمن الرحيم

اللهُمَ انتَ السلامُ وَ منکَ السلامُ، تَبارکتَ يا ذَالجَلالِ وَالاِکرَامِ
اللهُمَ اغفِرلِی وَلِوَالِدَی وَ لأُستَاذِیْ
وَلِجَميعِ المُؤمِنينَ وَالمُؤمِنَاتِ وَ المُسلِمينَ وَالمُسلِمَاتِ
بِرَحمَتِکَ يَا اَرحَمَ الرَاحِمِينَ*
أمين

و من الله التوفيق

د لوی خدای په نامه

اسلامي لارښوونه

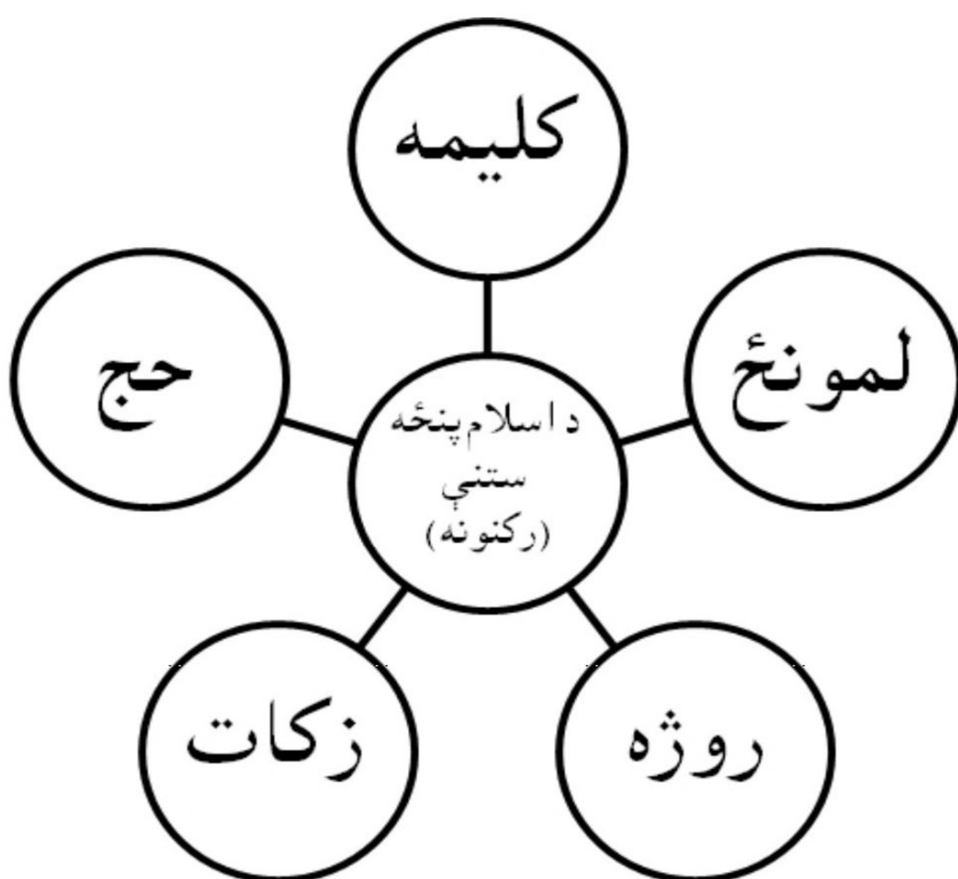
هغه پاک او معصوم ماشوم چې په څېره کې یې د ایمان نور برېښي او نوی اوه کلن شوی وي او په اته کلنۍ یې پښه اېښې وي، نو د اسلام په اړه ورسره ګڼشمېر پوښتنې رامنځ ته کېږي، چې په ډېره مینه خپل پلار او یا ښوونکی پوښتي، چې ورته اسلامي لارښوونې وکړي او په دې تمه وي چې د پلار یا ښوونکی له اسلامي کړنو او پوهې نه ګټه واخلي او ځان پرې پوه کړي.
یو ماشوم وروسته له اووه کلنۍ د ځان په شخصیت جوړولو پیل کوي او د ټولنیز ژوند او اسلامي ارزښتونو په اړه پوهېدل غواړي، ځکه نو خپل پلار یا ښوونکی له ځینو پوښتنو سره مخامخ کوي:
پوښتنه: پلار جانه ! زه اوس لوی شوی یم، ښوونځي ته ځم او مینه لرم چې یو با ایمانه وګړی شم او د خدای پاک عبادت وکړم، خو نه پوهېږم څنګه هغه ته عبادت او لمونځ وکړم؟
ځواب: ډېر ښه ګرانه ! د شکر ځای دی، چې ته د اسلام په اړه مالومات غواړې او له خدای څخه مننه کوم چې یو ځوک ستا په شان ښه اولاد ولري او بې له شکه حضرت محمد (ص) فرمایلي دي: «هر ماشوم

اصلاً مسلمان او په خدای مین زېږي، او دا مور او پلار دي چې له هغوی څخه یهودي، مسیحي یا مجوسي جوړوي.[1]»

ګرانه ! ته هم په مسلمانه کورنۍ کې زېږېدلی یې او یو ښه مسلمان یې چې له تا څخه به خدای او رسول خوښ وي.

په پیل کې باید ووایم چې اسلام پنځه ستنې لري، هر مسلمان چې ځان ته مسلمان وایي، باید دغه پنځه ستنې ومني او هغه باید په صادقانه توګه ترسره کړي، نو هغه وخت به هغه یو با ایمان وګړی وي.

دغه ستنې د کلیمې ویل، د لمانځه ترسره کول، روژه نیول، زکات ورکول او د حج ترسره کول دي.

په دې ځای کې مخکې له دې چې د اسلام پنځه ګونې ستنې تا ته وروپېژنم، د قرآن پاک آداب درښیم، د قرآن پاک تلاوت هم ډېر ثواب

[1] «کل مولود یولد علی فطرت الاسلام فابواه یهودانه او ینصرانه او یمجسانه»

لري، نو ځکه ټول مسلمانان باید هغه ولوني او د قرآن کریم د لوستلو په آدابو باید پوه شي.

د قرانکریم د تلاوت اداب

له تلاوت نه مخکې د پاکوالي او نظافت پوره پوره خیال باید وساتل شي، له اوداسه پرته په قرآنکریم له لاس لګولو نه ځان په کلکه وساتئ، په پاک او صاف ځای کې کېنئ او تلاوت وکړئ.
د تلاوت په وخت کې قبلې ته مخ کړئ د قاعدې په شکل کېنئ یانې پلتری ووهئ او په ټیټ سر په پوره پام او د زړه له کومې او ادب سره تلاوت وکړئ. الله (ج) فرمایلي دي:
«کتاب انزلنه الیک مبارک لیدبروا ایته و لیتذکر اولو الالباب»
ژباړه: کتاب چې موږ تاسې ته درلېږلی له برکته ډک دی، چې هغوی پرې غور او فکر وکړي او د عقل څښتنان ترې پند حاصل کړي.
تر کومه ځایه چې کېدای شي د تجوید او ترتیل هم خیال وساتئ، حروف سم او صحیح اداء کړئ او په ورو ورو یې ولولئ، د رسول اکرم (ص) فرمان دی:
«په خپل آواز او لهجه قرآنکریم ښکلی کړئ.» (ابوداود)
رسول اکرم (ص) به یو یو حرف واضحه او یو یو آیت یې جلا جلا لوست، د نبی اکرم (ص) لارښوونه ده:
د قرآن تلاوت کوونکي ته به د قیامت په ورځ ویل کېږي، چې په څنګه ورو او ښه آواز تا ښکلی او ښایسته قرآن لوست، هماغسې قرآن ولوله او د هر آیت په بدله کې دې یوه درجه لوړېږي، ستا د اوسېدو ځای ستا د تلاوت وروستي آیت ته نږدې دی. (ترمذي)

مه ډېر په لوړ آواز تلاوت کوئ او مه يې بيخي ورو لولئ بلکې په برابره اندازه تلاوت وکړئ، د خدای (ج) لارښونه ده:

«ولا تجهر بصلاتک و لا تخافت بها و ابتغ بين ذالک سبيلا»

ژباړه: او په خپل لمانځه کې مه په ښکاره (جهر) تلاوت او مه يې ډوب ډوب کوئ، بلکې د دواړو په منځ کې لاره غوره کړئ.

د قرآنکريم تلاوت په ذوق او شوق او د زړه په مينه وکړئ؛ او دا باور ولرئ چې له قرآنکريم سره مينه له خدای (ج) سره مينه ده، نبی اکرم (ص) فرمايلي دي:

«زما د امت لپاره تر ټولو غوره عبادت د قرآن تلاوت دی.»

زياتره وختونه د قرآنکريم په تلاوت مشغول اوسئ او هېڅکله د قرآنکريم له تلاوت نه مه ستړي کېږئ، نبی اکرم (ص) فرمايلي چې د خدای (ج) لارښونه ده:

کوم بنده چې د قرآن په تلاوت کې دومره مشغول وي چې له ما نه د دعا غوښتلو وخت و نه لري، نو زه ورته د دعا پرته، تر دعا غوښتونکو زياته ورکوم. (ترمذي)

نبي اکرم (ص) فرمايلي:

بنده د قرآنکريم د تلاوت په وسيله خدای (ج) ته نږدې کېږي. (ترمذي)

محمد (ص) د قرآنکريم تلاوت ته د مومنانو د هڅولو لپاره دا هم فرمايلي دي:

«کوم سړي چې قرآنکريم ولوست او هره ورځ يې تلاوت کوي، د هغه مثال داسې دی لکه د مشکو ډک زنبيل چې د هغې خوشبويي ځلورو خواوته خپرېږي او چا چې قرآن لوستی وي او بيا يې تلاوت نه کوي د هغه مثال داسې دی لکه د مشکو ډک بوتل چې سر پوښ يې بند کړای شوی وی. (ترمذي)

د قرآنکریم تلاوت یوازې د هدایت غوښتنې په خاطر وکړئ. خلک د ځان معتقد کول، خپل ځان په خلکو کې نامتو کول او د خپلې دینداري له شهرت نه په کلکه ځان وژغورئ. دا بې اندازې خرابې موخې دي او د دې موخو لرونکي د قرآن د تلاوت کوونکي له هدایت نه محروم او بې برخې وي.

هرکله چې وخت پیدا کړئ تلاوت وکړئ خو د تهجد لمانځه پر وخت د قرآنکریم د تلاوت کوښښ وکړئ. د دې وخت تلاوت تر نورو ټولو وختونو غوره دی او د مؤمن باید دا هیله وي چې د تلاوت تر ټولو غوره مرتبه حاصله کړي.

له دریو ورځو نه په کم وخت کې د قرآنکریم د ختمولو کوښښ مه کوئ، رسول اکرم (ص) فرمایلي دي:

چا چې له دریو ورځو نه په کم وخت کې قرآنکریم ولوست هغه بیخي قرآنکریم و نه پیژانده.

د قرآنکریم د عظمت او لویوالي احساس ولرئ او لکه څنګه مو چې د ښکاره چټلتیا د لرې کولو خیال ساتلی همداسې له زړه نه بد خیالونه، بې کاره وګڼئ او ناپاکې هیلې له زړه وباسئ، کوم زړه چې ناپاک او له بې کاره خیالاتو او ولولو نه ډک وي، په هغه کې نه د قرآن عظمت او پاکوالی کیناستلای شي او نه هغه د قرآن مجید په حقایقو او معارفو پوهیدای شي.

حضرت عکرمه (رض) به چې کله قرآن مجید بیرته کاوه نو زیاتره وختونه به بې هوشه کیده او فرمایل به یې دا زما د جلال او عظمت څښتن الله (ج) کلام دی.

د تلاوت پر وخت دا یقین په زړه کې وساتئ چې که د ځمکې پر مخ انسان ته هدایت په برخه کیدای شي، نو یوازې د همدې کتاب په

وسیله ممکن دی او د همدې ډول تصور له مخې د قرآن مجید د لوستلو پروخت فکر وکړئ او پر حقیقتونو او حکمتونو یې د پوهېدلو هڅه وکړئ. ژر ژر تلاوت مه کوئ، بلکې د ځان له پوهولو سره سره د قرآن کریم تلاوت خپل عادت وکرځوئ. او د غور او فکر کولو کوښښ وکړئ، حضرت عبدالله بن عباس (رض) به فرمایل چې زه د «القارعه» او «القدر» په څېر کوچني کوچني سورتونه له پوهې او تدبر سره لوستل تردې غوره ګڼم چې د «البقره» او «آل عمران»په څېر اوږدو اوږدو سورتونو تلاوت وکړم او پرې هېڅ پوه نه شم. نبی (ص) یو ځلې ټوله شپه هم دا یو آیت تکرار اوه:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۱۱۸) (المائده)

ژباړه: ای خدایه که ته دوی په عذاب کړې، نو دا ستا بنده ګان دي او که ته دوی وبښې، نو ته خورا غالب او بې اندازې د حکمت څښتن یې.
له دې عزم سره د قرآنکریم تلاوت وکړئ چې زه باید له دې احکامو سره سم خپل ژوندون بدل کړم او د دې د لارښوونو په رڼا کې خپل ژوندون جوړ کړم او بیا چې کومې لارښوونې درته وشوې، له هغې سره د خپل ژوندون سمولو او له ګناهونو نه د خپل ژوندون د پاکولو پرله پسې کوښښ وکړئ. قرآن مجید به د آئینې (هېنداري) په څېر ستاسې هر داغ او خیرې تاسې ته درښکاره کوي، نو اوس دا ستاسې کار دئ، چې تاسې له دغو خیرو، چرک او داغونو نه خپل ځان پاک کړئ.
د تلاوت په موده کې د قرآن مجید له آیتونو نه د اغیز اخستلو هم کوښښ وکړئ، چې کله د رحمت، مغفرت او د جنت د نعمتونو یادونې لولئ ښه خوشاله شئ او چې کله د خدای (ج) د قهر او غضب او د

جهنم د عذاب ویرونکې یادونې لولئ نو پکار ده چې بدن مو وربږدي، اوښکې مو بې اختیاره له سترګو را روانې شي او زړه مو د ملامتیا پر توبو وژاړي، چې د مؤمنانو د بریالیتوبونو حالات لولئ، نو پکار ده چې څېره مو وغوړېږي او چې کله د قامونو د تباهي او بر بادۍ حالات لولئ نو غمجن شئ، چې د وعید او ویرې آیتونه لولئ، نو ویښتان مو باید پر بدن ودرېږي او چې د زیري او بشارت آیتونه تلاوت کوئ، نو روح مو پکار ده د شکر پر ولولو خوشاله شي.
له تلاوت نه وروسته دعا وکړئ، د حضرت عمر (رض) د دعا الفاظ دا دي:

«اللهم ارزقني التفکر و التدبر بما یتلوه لساني من کتابک و الفهم له، والمعرفة بمعانیه والنظر فی عجائبه و العمل بذالک ما بقیت، انک علی کل شئ قدیر»

ژباړه: خدایه ! زما ژبې چې ستا له کلام نه څه تلاوت کړی، توفیق را کړې چې زه په کې غور او فکر وکړم، الهي ماته پکې پوهه راکړې، ماته یې د مفهوم او معانیو پیژندنه را په برخه کړې اود عجایباتو د میندلو سترګې او لید یې راکړې، او تر څو چې ژوندی یم توفیق راکړې چې زه پرې عمل وکړم، بې شکه چې ته پر هر څه قادر یې.[2]

[2] اصلاحي، مولانا محمد یوسف: **په اسلام کې د ژوندانه اداب**: د الهدی اداره، پېښور:۱۳۷۱، ژباړه: سید فضل مولا لټون

کلیمه

کلیمه د اسلام لومړۍ ستنه (رکن) ده چې هر مسلمان باید هغه ولوني او په هغې بشپړ ایمان ولري. دلته زه د طیبې کلیمه او شهادت کلیمه لیکم، تاسو یې له یاده زده کړئ او هر کله یې د ځانه سره ولونئ.

د طیبې کلیمه:

«لاَاِلٰهَ الا اللهُ مُحَمّدُ رَسُولِ للهِ»

ژباړه: خدای (ج) یو دی او محمد (ص) د هغه استازی دی.

د شهادت کلیمه:

«اَشهَدُ أَنْ لاَاِلٰهَ الا اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِیکَ لَهُ وَ اَشْهَدُ اَنّ مُحَمّداً عَبْدُهُ وَ رَسولَهَ»

ژباړه: شاهدي ورکوم چې خدای یو دی او شریک نه لري او شاهدي ورکوم چې محمد (ص) د هغه بنده او استازی دی.

لمونځ

لمونځ د اسلام دویمه ستنه (رکن) ده، آیا تاسو په دې پوهېږئ چې لور او زوی باید په اوه کلنۍ کې لمونځ وکړي، چې د هماغه سن څخه ښه او سالم شخصیت ټولنې ته وړاندې شي؛ او آیا تاسو په دې پوهېږئ چې محمد (ص) فرمایلي: «په ماشومتوب کې ماشومانو ته د دین اصول، د اسلام ارکان او شرعي احکام ورزده کړئ.» د بېلګې په توګه حضرت محمد (ص) فرمایلي دي: «کله مو چې ماشومان اوه کلن شول نو هغوی لمانځه ته وهڅوئ، او کله چې هغوی لس کلن شول

هغوی تنبع کړئ (ولمسوی) چې لمونځ اداء کړي او د هغوی ځای بېل کړئ.[3]».

ګرانو ماشومانو د همدې لپاره تاسو باید سر له اوسه د خدای عبادت وکړئ او په دې پوه شئ چې پلار، مور، خپلوان او ښوونکي د ماشومانو د ژوند مسؤلیت لري. خو کله چې ماشوم لوی شي باید خپله شرعي احکام او دساتیر زده او ترسره يې کړي.

له هر مسلمان ماشوم سره دا سې پوښتني، چې ديني احکام او دساتیر په څو کلنۍ او په چا فرض دي پیدا کېږي، نو پلار، مور او یا ښوونکی مسؤلیت لري چې باید سم ځواب ماشوم ته ورکړي او ورته يې تشریح کړي.

لمونځ او د اسلام نور احکام په هغه مسلمان چې عاقل، بالغ او پاک وي، فرض دي. مګر په کافر، لېوني، ماشوم او هغه ښځه چې د حیض یا نفاس په حالت کې وي فرض نه دي. مګر په هغه چا چې اول مسلمان او بیا کافر شي (مرتد) او یا قصدي او پخپله هیله لېونی یا بېهوش شي، لمونځ فرض دی، که چېرې په وخت لمونځ نه کوي باید قضا يې اداء کړي.

اسلامي علما وايي چې په نرینه وو کې د بلوغ نښه احتلام (په خوب کې د مني وتل) دي چې معمولاً په ۱۵ کلنۍ کې پېښېږي او په ښځینه وو کې حیض (میاشتنی عادت) دی چې معمولاً وروسته له ۱۲ کلنۍ څخه پیل کېږي. په حنفي مذهب کې هر وګړی چې ۱۵ کلنۍ ته ورسېږي بالغ ګڼل کېږي.

هر با ایمانه ماشوم په دې فکر کې وي چې مسلمان دی او په دې هڅه کې وي چې باید الهی عبادات په ښه توګه ترسره کړي او هلې ځلې

[3] د حاکم او ابو داود له روایت څخه

کوي چې هر هغه څه چې ترسره کوي باید په سمه توګه یې زده کړي. په دې برخه کې ستاسو پام د یو ماشوم او پلار خبرو او سپارښتونو ته رااړوم.

پوښتنه: پلاره زه اوس د ماسپښین لمانځه د ترسره کولو لپاره تیاری لرم، تاسو ماته لارښوونه وکړئ تر څو یې ترسره کړم.
ځواب: ډېر ښه زویه! لکه څنګه چې د لمانځه یو شرط پاکي ده، د همدې کبله د ټولو څخه مخکې لومړی اودس باید سم زده کړې، نو ځکه له اوداسه څخه پیل کوؤ.

اودس

اودس د ځان د پاکی لپاره تر سره کېږي. پرته له اوداسه لمونځ سم نه دی. مسلمان باید له رفع حاجت څخه وروسته موضع په کاغذ تشناب او یا لوټه پاکه کړي، که کله فضله مواد له ځای څخه یې تیت شوي وؤ نو استنجاء واجب او که نه سنت ده. مګر هغه څوک چې د جنابت او یا هغه ښځه چې د حیض او یا نفاس په حالت کې وي، د دغه حالت په ختمېدو کې باید غسل وکړي. وروسته بیا اوداسه ته وار رسي چې هغه هم په لاندې ډول ترسره کېږي.

د اوداسه ځانګړتیاوې

۱- لومړی په زړه کې د خدای د خوښــې او اوداسه نیت وکړه:
«نیت کړم چې اودس ترسره کړم ترڅو له نجاست څخه پاک، خدای (ج) ته نږدې شم او لمونځ پرما روا شي.»

وروسته له نيته «بسم الله الرحمن الرحيم» ووايه او بيا خپل لاسونه تر مړوندو پرېمينځه[4].

۲- درې ځلې خپله خوله په اوبو پرېمينځه او غاښونه مسواک کړه. کله چې مسواک نه وي د شهادت (سبابه) په ګوته خپل غاښونه پاک کړه.

۳- درې ځلې خپله پزه په اوبو پرېمينځه.

[4] د هرې کړنې د ښه ترسره کولو لپاره نيت اړين دی او اودس هم يوه ديني کړنه ده، نو ځکه د اودا سه لپاره نيت ښه دی.

۴- درې ځلې مخ پریمینځه او طیبه کلمه ووایه. څوک چې د ږیره ږیره لري باید خپلې ګوتې تر ږیرې لاندې او مخ ته ورسوي او هغه ومونبي.

لآاِلهَ الا الله مُحَمّدُ رَسُولِ لله

۵- اول بنی او بیا کیڼ (چپ) لاس تر څنګل (آرنج) پورې درې ځلې پریمینځه. که کله مو ګوتې او یا بنځو نور بنځینه زیورات په لاس

کړي وي نو د هغې ځای دې وښوروي تر څو اوبه د پوست سر ته ورسي.

۶- لاسونه په اوبو لامده او خپل سر مسحه کړه، په دې بڼه چې لاسونه له تنډې څخه شټ خوا ته یوسې او مسحه یې کړې بیا لاسونه واړوه او د سر پاتې برخه مسحه کړه.

۷- په لمدو لاسونو خپل غوږونه او غاړه مسحه کړه.

۸- لومړی ښی او بیا کینه (چپه) پښه تر ښنګري (بجلک) درې ځلې پریمینځه او په خپله کوچنۍ ګوته د پښو د ګوتو منځ پاک کړه.

داوداسه له بشپړېدو وروسته د لاندينۍ دعا د ويلو سپارښت کېږي:

اَشهَدُ أَنْ لاَاِلَهَ الا اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيکَ لَهُ وَ اَشْهَدُ انّ مُحَمّداً عَبْدُهُ وَ رَ سولَهَ اَللّهُمّ اجْعَلنِی مِنَ التّوّابِين وَ اجْعَلنِی مِنَ الْمُتَطهِّرِينَ.

(د مسلم او ترمذي څخه روايت)

ژباړه: شهادت ورکوم چې خدای يو او شريک نه لري او شهادت ورکوم چې محمد(ص) د هغه بنده او را استول شوی دی. خدايه ته ما د پاکانو او توبه ګارانو په ډله کې وشمېرې.

د يادونې وړ ده چې اودس بايد پرله پسې ترسره شي يعنې د کړنو (د غړو د مينځلو) ترمينځ وخت يې زيات نشي.

- د اذان، تکبير، د خطبې لوستلو، د دين تعليم، د خدای ذکر، د خوب څخه د ويښېدو، د عرفات په ميدان کې تمبدل، په صفا او مروه کې د ګرځېدو او د ډوډۍ څخه مخکې وختونو کې اودس سنت دی. دا به ښه وي چې څوک هر وخت اودس ولري.

- د ټولو لمونځونو لکه فرض، واجب، سنت، نفل، جنازه او د قرآن د تلاوت د سجدې لپاره اودس فرض دی.
- د کعبه له تاوېدو څخه او قرآن ته د لاس وروړو لپاره اودس واجب دی.
- د غسل او ویده کېدو څخه مخکې اودس سنت دی.

پوښتنه: ګرانه پلاره ! په اوداسه کې کوم شیان فرض، کوم سنت او کوم مستحب دي.

ځواب: له دې نه چې دین ته علاقه ښکاره کوې ډېر خوښ یم. اوس په واضح توګه د اوداسه فرضونه، سنتونه او مستحبونه درته وایم.

د اوداسه فرضونه:

۱- د مخ مینځل (د یوه غوږ د نرمې څخه د بل غوږ تر نرمې او د ویښتانو (د پای څخه د زنې تر لاندې) پورې.
۲- د لاسونو مینځل تر څنګل (آرنج) پورې.
۳- د سر د څلورمې برخې مسحه.
۴- د پښو مینځل تر ښنګري (بجلکه) پورې.

د اوداسه سنتونه:

۱- د لاسونو مینځل تر مړونده پورې.
۲- د «بسم الله الرحمن الرحيم» ویل د لاسونو د مینځلو پر وخت.
۳- د خولې مینځل او د غاښونو مسواک کول.
۴- د پزې مینځل(استنشاق).
۵- د غوږونو مسحه.

۶- د ګوتو په مرسته د ږيرې خلال (يعنې په لمدو ګوتو د ږيرې لمدول).
۷- د لاس په کوچنۍ ګوته د پښو د ګوتو د مينځ پاکول.
۸- درې ځلې د هرې برخې مينځل.
۹- د ټول سر مسحه.
۱۰- د اوداسه په پای کې د پورتنۍ ذکر شوې دعا ويل.
۱۱- د اعضاو په ترتيب سره مينځل.
۱۲- د اعضاو پرله پسې مينځل.

د اوداسه مستحبونه:

۱- نيت
۲- په اوداسه کې د پورته ياد شوي ترتيب ته پام نيول.
۳- د لاس او د پښو د ښۍ خوا مينځل په لومړي ځل او بيا د کيڼې (چپې) خوا پرېول.
۴- د غاړې مسحه.

اودس تر هغه سم دی چې مات نشي، که کله اودس مات شي بيا اودس سم نه دی او د اوداسه د ماتېدو سببونه په لاندې ډول دي:
۱- د انسان له مخه (ميتيازې) يا څټه د څه شي (باد يا فضله مواد) وتل.
۲- کانګه کول (استفراق) دومره چې خوله له کانګې ډکه کړي.
۳- وينه، چرک يا نور شيان چې له بدن څخه خارجېږي او د بدن بل ځای ته سرايت کوي.
۴- خوب چې سړي په څه شي تکيه کړي وي. داسې تکيه چې کله لرې شي هغه سړی وينښ شي.

۵- بې سدي یا بېهوشي.
۶- د لمانځه په وخت کې په لوړ غږ (قهقه) خندل.
۷- لیونتوب

پوښتنه: پلار جانه ! د اوداسه اوبه باید څنګه وي؟

ځواب: د راده، حوض، چینې، پمپ، باران او واورې په اوبو اودس کېږي مګر د مېوې، شربت، سرکې، ګلاب، شوروا او داسې نورو، په اوبو اودس نه کېږي. هغه اوبه چې چټلې یا یو ځل ترې کار اخیستل شوی وي د کارولو نه دي.

تیمم

پوښتنه: پلار جانه ! که چېرته په کوم ځای کې اوبه نه وي او یا هم څوک د اوبو د کارولو څخه زیانمن شي، نو څه وکړي؟

ځواب: په دغسې حالاتو کې کولای شي د اوبو پرځای په پاکه خاوره تیمم وکړي، په پاکه خاوره اودس کولو ته تیمم وايي. تیمم هغه چاته چې ناروغه وي، یعنې د اوبو د کارولو نه زیانمن شي یا اوبه ورڅخه یو مایل لرې وي او ونشي کولای هغه ته لاس رسی پیدا کړي، جایز دی.

پوښتنه: پلار جانه ! تیمم په سمه توګه څنګه ترسره کېږي؟

ځواب: تیمم په دې بڼه ترسره کېږي:

په تیمم کې نیت فرض دی. نوځکه باید د ټولو د مخه داسې نیت وکړي:

«نیت کړم چې تیمم ترسره کړم ترڅو له نجاست څخه پاک،
خدای (ج) ته نږدې شم او لمونځ پرما روا شي.»

وروسته له نیته «بسم الله الرحمن الرحیم»ووایه او بیا د خپلو لاسونو ورغوی په پاکه خاوره یا لکه خاوره غوندې شي (خښته، تیږه، شګه، ګچ، رانجه او ......)ووهه او خپل مخ پرې مسحه کړه. وروسته بیا د دویم ځل لپاره خپل لاسونه په خاوره ووهه، لومړی خپل ښی لاس د کیڼ لاس په ورغوي د ګوتو له څوکو د څنګل تر څټه او بیا کیڼ لاس د ښي لاس په ورغوي مسحه کړه.
هغه شیان چې اودس ماتوي هماغه شیان تیمم هم ماتوي[5]. تیمم په لرګي، وسپنه، سره زر، سپین زر، مس، ښیښه، ذغال، کاغذ، نیلون او نورو پلاستیکي اجناسو باندې چې د خاورې له جنسه نه دي، نه ترسره کیږي.

مسحه

پوښتنه: ګرانه پلاره ! دبوټانو یا د ځان د ټپي شوې برخې مسحه څنګه ترسره کیږي؟
ځواب: ګرانه زویه ! څوک چې کله غواړي اودس وکړي، کولای شي د بوټانو (په دې شرط چې تر ښنګري پورې وي) په سر مسحه وکړي. خو باید له اغوستو څخه مخکې یې پښې پاکې مینځلې وي او پښې یې له بوټانو نه وي ایستلې. دغه کړنه (عمل)، د مسافر لپاره درې ورځې[6] او د مقیم لپاره یوه ورځ جایزه ده.

---

[5] په الهدایه کتاب کې راغلي کله مو چې تیمم وکړ کولای شئ په هغې څومره چې وغواړئ فرض یا سنت لمونځونه وکړئ او په هغه کې کوم محدودیت نشته «ویصلی بتیممه ماشاء من الفرائض و النوافل» د کتاب د بیا لیکنې د پایخوړ څخه
[6] احنافو د مسافرت حدود ۸۹ کیلومتره ټاکلی دی.

د مسحې ماتېدونکي شیان هماغه د اوداسه ماتېدونکي څیزونه دي.
که چېرې مسحه ماته شي نو باید پښې ببرته له سره پرېمینځل شي.
د ځان په هغه برخه چې ټپي یا ماته شوې وي مسحه جایز ده او د پښو مسحې غوندې ده، یعنې د اوداسه په وخت کې ټپي یامات ځای مسحه کړئ.

اذان او اقامت

پوښتنه: پلار جانه! داسې ویل کېږي چې د لمانځه نه مخکې اذان او اقامت شته که تاسو د هغې د حکمت او ځانګړتیاوو په اړه څه و وایئ؟

ځواب: هوزویه! اذان اصلاً د لمانځه د وخت د رارسیدو اعلان دی چې یو مسلمان یې نوروته کوي او ځانګړي کلمات لري. اذان د پنځوګونو لمونځونه او د جمعې د لمانځه لپاره سنت دی. څوک چې غواړي اذان ووایي، مخ قبلې ته اړوي او خپلې ګوتې د غوږ په نرمه برخه اېږدي او وایې:

اَللّٰهُ اَکْبَرْ(څلور ځلې)

خدای متعال او تر هر څه لوی ذات دی

اَشْهَدُ اَنّ لَا اِلَهَ اِلا اَللّٰه(دوه ځلې)

شهادت ورکوم چې خدایي، یوازې د واحد خدای لپاره ده بل چاته نه ده

اَشْهَدُ اَنّ مُحَمّدُاًرَسُوْل اللّٰه (دوه ځلې)

شهادت ورکوم چې حضرت محمد د خدای رااستول شوی پیغمبر دی

حَیْ عَلَی الصّلَاة(دوه ځلې)

د لمانځه لوري ته راشئ
حَیْ عَلَی الفَلَاحْ (دوه ځلې)
د ځان ژغورنې (رستګارۍ) لوري ته راشئ
اَللّٰہُ اَکْبَرْ (دوه ځلې)
خدای متعال او تر هر څه لوی ذات دی
لَا اِلٰہَ الا اللّٰہ
بې لہ اَللّٰہ نه هېڅ خدای نشته.

مؤذن (اذان ویونکی) باید د « حَیْ عَلَی الصَّلَاة» په وخت کې مخ ښی خواته او د « حَیْ عَلَی الفَلَاحْ » په وخت کې مخ کینې خواته واړوي.
د سهار په اذان کې وروسته له « حَیْ عَلَی الصَّلَاة» څخه «الصلاة خير من النوم» یعنې لمونځ له خوب نه ښه دی، ویل کېږي. وروسته پاتې اذان ویل کېږي.
د « حَیْ عَلَی الصَّلَاة» او « حَیْ عَلَی الفَلَاحْ» په اورېدو سره اورېدونکی باید په آرام غږ «لا حول و لا قوة الا بالله» ووایي. د سهار په لمانځه کې د «الصلاة خير من النوم» په ځواب کې «صَدَقْتَ وَ بَرِرْتَ» ووایي. د اذان په پای کې دغه مسنونه دعا ووایي:
«اَللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَةِ وَ الصَّلَاةِ الْقائِمَة، آت مُحَمَّداً الْوَسِيلَةَ وَ الْفَضِيلَةَ وَ الدَّرَجة الرَفِيعة وَ ابْعَثْهُ مَقَاماًمَحْمُوداً الَّذِى وَعَدْتَّهُ وَ ارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ.»(بخاري)

ژباړه: خدایه ! ددغه کامل دعوت او ترسره شوي لمانځه په حق کې، محمد(ص) ته فضیلت او رفیع درجه ورکړې او هغه ته هغه د

محمودي مقام ورکړې چې تا ورسره وعده کړې، د هغې شفاعت زموږ په نصیب وګرځوې او ته هیڅ کله وعده خلافي نه کوې.
اقامه هم دلمانځه دپیل څخه وړاندې په جومات کې د حاضرو مقتدیانو لپاره ویل کېږي او الفاظ یې هماغه شان لکه اذان دي، مګر وروسته له «حی علی الفلاح» څخه «قدقامت الصلاة» دوه ځله ویل کېږي.
د اذان او اقامې تر مینځ باید زماني واټن شته وي، یوازې د ماښام په لمانځه کې وروسته له اذان څخه اقامه ویل کېږي. د اقامې او اذان ویل پرته له اوداسه مکروه دي.

لمونځ

له اوداسه او اذان څخه وروسته د لمانځه اداء کولو ته وار رسېږي. نو باید لمونځ سم زده او تر سره شي، نو ځکه د هر مهال د لمانځه سم تر سره کول ډېر غوره ګڼل کېږي.

دلمانځه شرطونه

پوښتنه: پلار جانه ! هیله کوم ماته هغه شرطونه ووایه کوم چې باید تر لمانځه مخکې او د لمانځه په وخت کې په پام کې ونیول شي؟
ځواب: ډیر ښه ګرانه زویه، د ښه لمانځه د ترسره کولو لپاره اسلام ځینې شرطونه لري چې په لاندې ډول دي:

اودس، دځان پاکوالی، دکالیو پاکوالی، دلمونځ د لوستلو د ځای پاکوالی، دعورت پوښول، نیت، دلمانځه د لوستو وخت او د قبلې لورې ته دربدل.
یعني لمونځ کوونکی باید جُنب نه وي او اودس هم ولري، ځان، کالي او دلمونځ لوستلو ځای باید چټل نه وي، عورت یې پوښول شوی وي او دلمانځه وخت را رسیدلی وي، د لمونځ کولو نیت ولري او دقبلې په لورې ودرېږي.
که څوک په بېړۍ (کښتۍ) یا په الوتکه (طیاره) کې وي، او دلمانځه د قضا کېدو امکان رامنځ ته شي، نو هغه دې لمونځ وکړي، که څه هم د بېړۍ یا الوتکې سمت او جهت تغیر کوي.[7]
که کله چا د قبلې لوری ونه موند او نه یې هم څوک پیدا کړل چې ترې وپوښتي، نو په خپل حدس دې یوه لورې ته ودرېږي، لمونځ دې ترسره کړي. که د لمانځه له ترسره کولو وروسته وپوهید چې لمونځ یې غلط لورې ته ترسره کړی، پروا نه لري. خو که د لمانځه د لوستلو په وخت کې وپوهید نو خپل لوری دې وګرځوي.

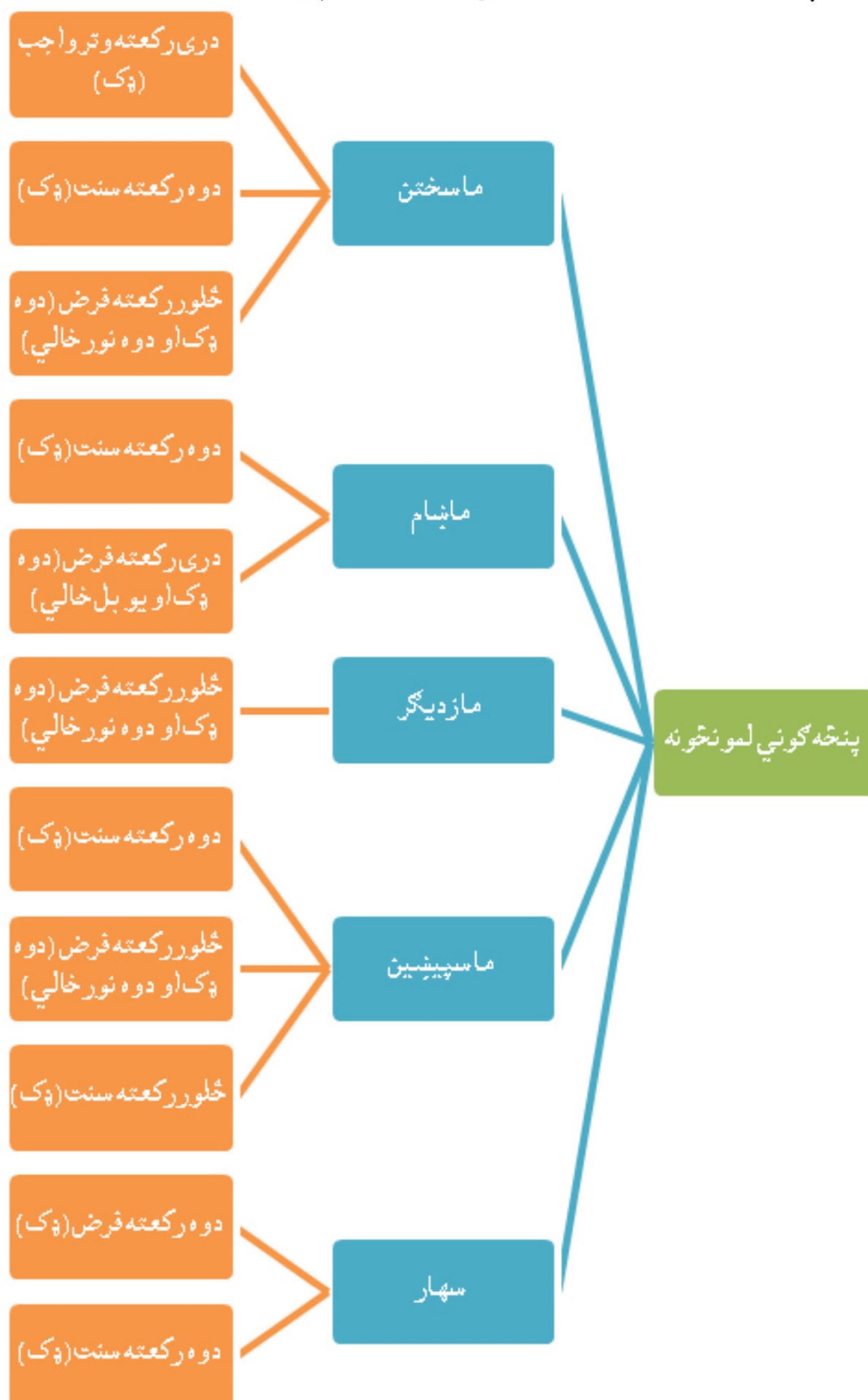
د لمانځه وختونه

پوښتنه: پلار جانه! آیا امکان لري چې راته د پنځه ګونو لمونځونو وختونه راوښیې او راته ووایې چې په کومو وختونو کې لمونځ مکروه دی؟

[7] په بېړۍ (کښتۍ)، الوتکه (طیاره)، حیوان او یا بل څیز باندې لمونځ کول پرته له شرعي عذر څخه جواز نه لري او یوازې کولای شي نفل لمونځونه اداء کړي، بدون د عذر څخه لمونځ په سواره حالت کې جواز نه لري.

ځواب: ګرانه زويه! د سهار د لمانځه وخت د صادق سهار له سپرغي (سپېده دم) څخه تر سباوونه (طلوع) پورې دی.
د ماسپښين لمونځ د هغه وخت څخه چې لمر د آسمان له نيمايي اووښتی او لويديز (مغرب) خواته نژدې شي، پيل کېږي او تر هغه وخت دی چې د يو شي سېره، دوه برابره شي.
د مازديګر لمونځ د ماسپښين لمونځ د ختمېدو څخه دلمر تر لوېدو (غروب) پورې دی.
د ماښام لمونځ د لمر له لوېدو (غروب) څخه د شفق تر لوېدو (غروب) پورې او د ماسختن لمونځ د شفق له لوېدو (غروب) څخه دصادق سهار تر سباوونه (طلوع) پورې دی.
خو په دريو لاندينيو وختونو کې لمونځ کول که سنت وي او که فرض او که دتلاوت سجده هم وي، تحريمي مکروه دی.
۱.کله چې لمر را پورته کېږي تر هغه وخته چې زيړی يې بشپړ شوی نه وي او دلمر رڼا تر هغه چې بشپړه نه وي څرګنده شوې.
۲. د غرمې له ۱۲بجو څخه تر هغه وخته چې لمر د ناستې (مغرب) خواته نه وي مايل شوی. (زوال)
۳. په هغه وخت کې چې لمر ورو ورو سور رنګ اخلي او مخ په ناستې (غروب) وي.
يادونه: د سهار په لمانځه کې لومړی دوه سنته او بيا دوه فرضه ويل کېږي، د ماسپښين په لمانځه کې لومړی څلور رکعته سنت، بيا څلور رکعته فرض او په پای کې دوه رکعته سنت ويل کېږي. د مازديګر لمونځ څلور رکعته فرض دی. د ماښام په لمانځه کې لومړی درې رکعته فرض او بيا دوه رکعته سنت تر سره کېږي. د ماسختن په

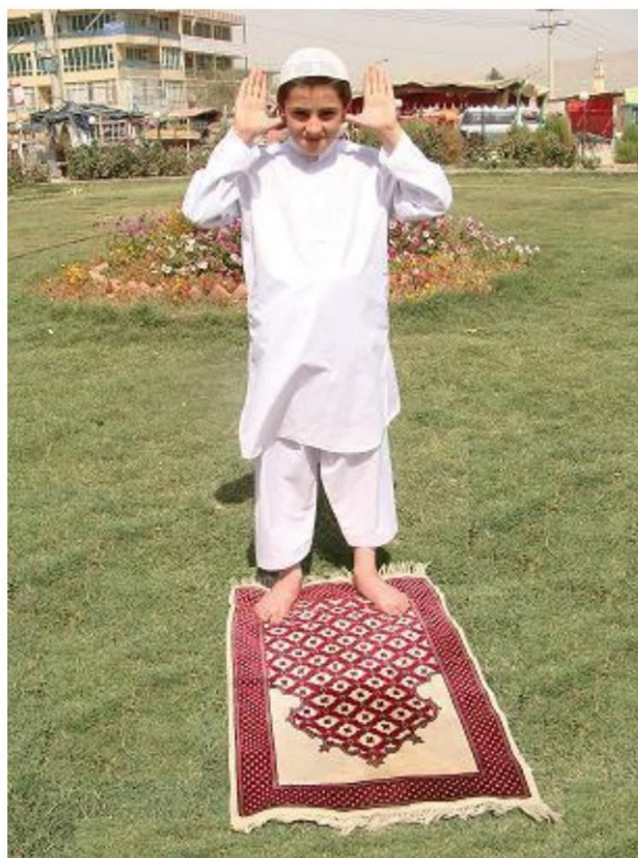
لمانځه کې لومړی څلور رکعته فرض، بیا دوه رکعته سنت او په پای کې درې رکعته وتر واجب لمونځ تر سره کېږي.

د لمانځه د ترسره کولو ترتیب:

اوس ماسپښین دی او لمونځ کوونکی سړی باید لاندې ترتیب په پام کې ونیسي:

۱. د ماسپښین د لمانځه د څلور رکعتو فرضو د ترسره کولو نیت په زړه کې ولري. دا به ښه وي چې په ژبه هم نیت ووایي او داسې نیت وتړي: «نیت مې کړی دزړه له اخلاصه، اداء کوم څلور رکعته فرض لمونځ په دې حاضر وخت د ماسپښین، مخ مې د کعبې شریفې په لوري، خاص الله لپاره، الله اکبر» او لاسونه سر ته پورته کړه، بتهٔ ګوته د غوږونو له نرمۍ سره ونښلوه.

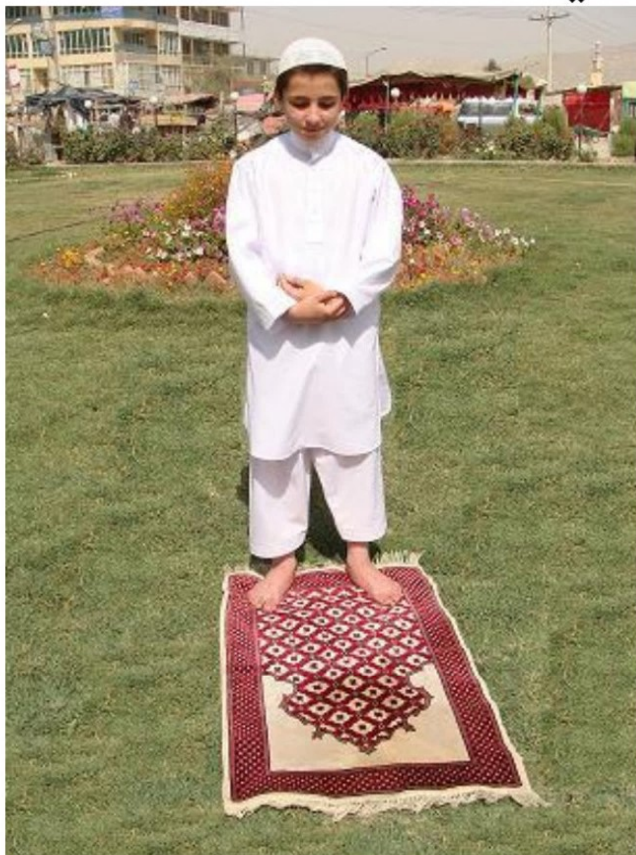

۲. وروسته له نیته په ښي لاس کیڼ لاس ونیسه او دنامه لاندې یې کېږده، او وروسته بیا لاندې دعا ووایه:

«سُبْحَانَک اللّهُمّ وَ بِحَمْدِک وَ تَبارَک اسْمُکَ وَ تَعَالی جَدُکَ وَ لاَ الٰهَ غَیْرُکَ»

ژباړه: خدایه! پاکي ستا لره ده، او موږ ستا ستاینه کوؤ، ستا نوم با برکته او ستا شأن عظیم دی، ستاینه او حمد ستا د لوی والي لپاره دی، هیڅ معبود پرته له تا نشته.

که څوک په جومات کې لمونځ کوي یعنې مقتدي وي چوپ دې ودرېږي او سورة فاتحه ته دې په آرامه غوږ ونیسي. د دې سورة په پای کې دې «آمین» ووایي.

خو کله چې مقتدي نه وي، بیا دې:

«اعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشّیْطانِ الرّجِیمِ»

ژباړه: له شرل شوي شیطان څخه خدای(ج) ته پناه وړم.

«بسم الله الرحمن الرحیم»

ژباړه: دلوی او ښښونکي څښتن تعالی په نامه

وروسته بيا سورة فاتحه او دقرآن پاک يوه بله سورة يا څو آيتونه لوستل کېږي.

د فاتحې سورة

الْحَمْدُ للّه رَبِّ الْعَالمينَ(١) الرّحْمنِ الرّحيمِ(٢) مَالك يَوْمِ الدِّينِ(٣) إيّاکَ نَعْبُدُ وإيّاکَ نَسْتَعينُ(۴) اهدنَا الصّرَاطَ المُستَقيمَ(۵) صراطَ الّذينَ أنعَمتَ عَلَيهِمْ «٦» غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ ولاَ الضّالّينَ(٧) امين.

ژباړه: ستاينه هغه خدای لره ده چې ددې نړۍ خاوند دی*ښښونکی او مهربانه دی*د جزا د ورځې خاوند دی*يوازې تا ته عبادت کوؤ او يوازې له تا څخه مرسته غواړو*موږ ته د سمې لارې هدايت وکړه*د هغو کسانو لاره چې تا نعمت ورکړی*او نه د هغو کسانو لاره چې ته پرې په قهر شوی يې او له لارې وتلي دي.*

بله سورة:

قُلْ هُوَ اللّهُ أَحَدٌ(١) اللّهُ الصّمَدُ(٢) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ(٣) وَلَمْ يَكُن لَهُ كُفُواً أَحَدٌ(۴)

ژباړه: ووايه خدای يو دی* غني او بې نياز دی* څوک له هغه څخه نه دي زيږيدلي او نه دی له چا څخه زيږيدلی دی* او هيڅوک د هغه په شان نشته، يوازې او يو دی.

کوچنۍ سورة يا د قرآن پاک څو آيتونه د فرض لمونځونو په دوؤ لومړيو رکعاتو او د سنت او نوافلو په ټولو رکعاتو کې ويل کېږي. خو

دفرض لمونځونو په دوؤ وروستيو ركعاتو (ماسپښين، مازديګر، ماښام او ماسختن) کې يوازې د فاتحې سورة لوستل کېږي.

۳. د «الله اکبر» په ويلو رکوع ته ټيټ شه خپل لاسونه په ګونډو کېږده (رکوع) او درې ځلې «سُبْحَانَ رَبّیَ الْعَظِيمِ» يعنې «زما خدای لوی، پاک او منزه دی» کولای شې «سُبْحَانَ رَبّیَ الْعَظِيمِ» له دريو څخه هم زيات ولولې مګر بايد طاق وي يعنې ۵، ۷، ۹ وي.

۴. وروسته بيا نيغ ودرېږه او خپل لاسونه خوشې کړه او ووايه:

«سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ»

ژباړه: «خدای د هغې چا ستاينه اوري چې هغه ستايي، ای خدايه! شکران او ستاينه ستا لپاره ده»

که کله مقتدي وې فقط «رَبَّنَالَکَ الْحَمْدُ» ووايه.

۵. بیا «الله اکبر» ووایه او سجدې ته کښته شه، یعنې لومړی ګونډې، بیا لاسونه او وروسته بیا تنډه او پزه په ځمکه کېږده. ګوتې باید په عادي حالت کې د قبلې لورې ته او دواړه لاسونه د مخ په دواړو خواو کې موازي کېښودل شي. څنګل (آرنج) او لیچې (ساعد) باید له ځمکې نه فاصله ولري او خېټې ته نږدې نه وي. د پښې ګوتې باید په ځمکه او قبلې خواته وي. په دې حالت کې درې ځلې «سُبْحَانَ رَبِّیَ الاَعْلٰی» یعنې (د ټولونه ښه پاک او منزه خدای دی) ووایه، خو «سُبْحَانَ رَبِّیَ الاَعْلٰی» کیدای شي زیات شي، مګر باید طاق وي، یعنې ۳، ۵، ۷، ۹ وي.

۲. وروسته له سجدې څخه په ترتیب ټنډه، پوزه او لاسونه پورته کړه او کېنه، داسې کېنه چې ښۍ پښه ولاړه او کیڼه (چپه) پښه پرته وي. لاسونه په ګونډو داسې کېږده چې ګوتې په ګونډو راشي.

۷. د «الله اکبر» په ويلو سره بيا سجدې ته کښته شه او درې ځلې «سُبْحَانَ رَبّیَ الاَعَلِيَ» ووايه.
۸. وروسته له «الله اکبر» څخه دويم رکعت، د لومړي رکعت په شان ولونه. د دويم رکعت له سجدې څخه وروسته په ځای کېنه او تشهد ولونه.

تشهد

«اَلتّحيّاتُ للهِ وَ الصّلَواتُ وَالطّيّباتُ السّلامُ عَلَيْکَ اَيُّهَا النّبِیُّ وَ رَحْمَةُ اللهِ وَ بَرَکَاتُه، اَلسّلامُ عَلَيْنَا وَعَلی عبادِ اللهِ الصّالحِين، اَشْهَدُ اَنْ لاَاِلٰهَ الاّ اللهُ وَ اَشْهَدُ اَنّ مُحَمّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»

ژباړه: هر راز ستاينې (قولي، بدني او مالي) يوازې د خدای لپاره دي. سلام او درود دې وي پرتا باندې چې د خدای رااستول شوی پيغمبر يې او د خدای رحمت اوبرکت دې هم پرتا وي، سلام دې پرما او دخدای په نيکو کارو بندګانو وي. شهادت ورکوم چې له «الله» پرته بل خدای نشته او محمد دهغه بنده او رااستولی پيغمبر دی.

۹. د «الله اکبر» په ويلو سره پاڅېږه او دريم او څلورم رکعت هم د لومړي او دويم په شان ترسره کړه، يوازينی توپير پکې دا دی چې کله فرض وي، نو يوازې سورة فاتحه بس ده او نور آيتونه ورسره نه لوستل کېږي.
دڅلورم رکعت د دويمې سجدې څخه وروسته د دويم تشهد څخه وروسته درود او حسنه دعا په لاندې ډول لوستل کېږي.

درود

اَللّٰهُمَ صَلِّ عَلیٰ مُحَمَّدْ وَ عَلیٰ آلِ مُحَمَّد کَمَا صَلَّیتَ، عَلیٰ اِبرَاهِیْمَ وَ عَلیٰ آلِ اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَجِیْدٌ*

ژباړه: ای خدایه! پر محمد او امت یې رحمت واستوه لکه چې په ابراهیم او امت دی استولی دی، په رښتیا سره چې ته لوی او د ستاینې وړ یې.

اَللّٰهُمَ بَارِکْ عَلیٰ مُحَمَّدْ وَ عَلیٰ آلِ مُحَمَّد کَمَا بَارَکْتَ، عَلیٰ اِبرَاهِیْمَ وَ عَلیٰ آلِ اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَجِیْدٌ*

ژباړه:ای خدایه! پر محمد او امت یې برکت واستوه لکه چې په ابراهیم او امت دې استولی دی، په رښتیا سره چې ته لوی او د ستاینې وړ یې.

حسنه دعا

«رَبَّنَا آتِنَا فِی الدُّنْیا حَسَنَةً وَ فِی الأٰخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ»

ژباړه: ای پروردګاره! پر موږ په دنیا او په آخرت نیکي او حسنات نازل کړه او موږ د دوزخ له عذابه لرې وساته.

۱۰. وروسته بیاښی خواته مخ وګرځوه او ووایه:

«اَلسَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَرَحْمَةُ الله»

ژباړه: دخدای درود او سلام دې پرتاسو باندې وي

۱۱. بیا کیڼې (چپې) خواته مخ وګرځوه او هماغه کلمات تکرار کړه.

« اَلسّلامُ عَلَیْکُمْ وَرَحْمَةُ الله »

ژباړه: د خدای درود او سلام دې پر تاسو باندې وي

له سلام څخه وروسته دعا

«اَللّهُمّ اَنْتَ السّلامُ وَمِنْکَ السّلامُ وَ اِلَیْکَ یَرْجِعُ السّلامُ، تَبارَکْتَ رَبّنَا وَ تَعَالَیْتَ یاذَا الْجَلالِ وَالْاِکْرامِ»

ژباړه: یا خدایه تا سوله رامنځ ته کړې او سوله له تا پیل شوې او ته پاک ذات یې، ته د حیثیت او د عزت خاوند یې.
که وروسته له لمانځه څخه په ځانګړې توګه وروسته له فرض لمانځه څخه دعا وکړئ او د خپل ځان او نورو ټولو مسلمانانو د ښېګڼې او نېکمرغي غوښتنه وکړئ نو تاسو به ښه او صالح عمل ترسره کړی وي.

د ښځو د لمانځه ځانګړتیاوې

د ښځو لمونځ هم دنارینه وؤ په شان دی، یوازې په لاندنیو ټکوکې توپیر (فرق) لري.
* دلمانځه په پیل کې د (الله اکبر) په ویلو سره لاسونه داوږو سره موازي وي.

* د فاتحې او بلې سورې د ویلو په وخت کې لاسونه په ټټر (سینه) ایږدي.

* په رکوع کې دومره ټیټیږي چې لاسونه یې ګونډې ته رسي.

* په سجده کې ورنونه او متې (بازو) په څنګونو (بغل) نښلوي او څنګل (آرنج) او لیچې (ساعد) په ځمکه نښلوي او پښې ځملوي چې د پښو ګوتې یې سره نښلي.

* د تشهد او درود (قعدې) د لوستلو په وخت کې دواړه پښې ښې خواته ایستل کېږي او داسې باید کښني چې ښی ورون په کیڼ (چپ) ورون او ښی لینګی (ساق) په کیڼ (چپ) لینګي راشي.
* ښځه باید په هر لمانځه کې ورو تلاوت وکړي. د ښځو په جماعت کې که ښځه امامه وي نو باید دښځو په مینځ کې ودرېږي نه له هغوی څخه وړاندې.

د لمانځه فرضونه، واجبات او سنتونه

پوښتنه: هیله کوم پلار جانه! ماته د لمانځه فرضونه، واجبات او سنتونه هم ووایه؟

ځواب: زه به ستا د دغو پوښتنو په اړه هم تا ته بشپړ مالومات درکړم.

د لمانځه فرضونه دادي:

تکبیرة الاحرام (دنیت کولو وروسته الله اکبر ویل)، قیام، د قرآن قرائت (یوه سورة یا حد اقل درې آیتونه)، رکوع، سجده، له سجدې وروسته د قعدې ناسته او د لمانځه پای ته رسول په یو اختیاري عمل باندې.

دلمانځه واجبات دادي:

۱. د فاتحې سورة ویل په دوؤ اولو فرض لمونځونو کې او په نورو ټولو رکعتونو کې چې فرض نه وي.

۲. د یوه سورة یا دریو آیتونو لوستل، وروسته له فاتحې سورې څخه، د فرض لمانځه په دوؤ لومړیو رکعاتو کې او د غیر فرض لمونځونو په ټولو رکعاتو کې.

۳. د ترتیب رعایت په هر رکعت کې یعنې لومړی قرائت، رکوع وروسته بیا سجده.

۴.وروسته له رکوع څخه د څو شېبو لپاره تم کېدل (قومه).

۵. د دوؤ سجدو تر مینځ د لنډو شېبو لپاره تم او کرار کېناستل (جلسه).

۶. د دریو یا څلورو رکعتي لمونځونه په دویم رکعت کې ناسته.

۷. په وروستۍ قعده کې د تشهد لوستل.

۸. په آرامۍ او اطمینان په لمانځه درېدل او د لمانځه ټول ارکان په پام کې نیول.

۹. په سلام ورکولو د لمانځه پای ته رسول.

۱۰. د وتر لمانځه په دریم رکعت کې د قنوت دعا لوستل.

۱۱.د عید د لمانځه تکبیرونه.

* د سهار د فرض، د ماسپښین د فرض دوه اول رکعات، د ماښام فرض، دعید ، د جمعې، دتراویح او د وتر لمونځونه په لوړ غږ ویل، نور پاتې لمونځونه په آرامه اداء کول.
* کله چې مقتدي په امام پسې اقتدا کوي نو قرائت دې نه لوني.

د لمانځه سنتونه په لاندې ډول دي:

* د تکبیرة الاحرام په وخت کې غوږونه تر لاسونو پورته کول
* د قیام په وخت کې د ګوتو یوځای کول او د سجدې په وخت کې باید ګوتې نه ډېرې لرې او نه هم سره نښتي وي
* د قیام په حالت کې د نارینه وؤ لاسونه سر په سر دنام لاندې او د ښځینه وؤ لاسونه د ټټر (سینې) په سر
* د هر لمانځه په اول رکعت کې د ثنا دعا لوستل
* د هر لمانځه په اول رکعت کې د ثنا له دعا څخه وروسته د «اعوذ باالله من الشیطن الرجیم» ویل
* وروسته له هغو څخه د «بسم الله الرحمن الرحیم» ویل
* د فاتحه سورة وروسته د امین ویل
* د امام له خوا د «سمع الله لمن حمده» د ویلو وروسته د مقتدي له خوا د «ربنا و لک الحمد» ویل
* د امام له خوا «الله اکبر» او «سمع الله لمن حمده» ویل
* د څلور ګوتو په اندازه د دوؤ پښو تر منځ د فاصلې رعایت
* د سجدې او رکوع په وخت کې د «الله اکبر» ویل
* په رکوع کې درې ځلې د «سبحان ربی العظیم» ویل
* په سجده کې درې ځلې د «سبحان ربی الاعلی» ویل
* تر رکوع وروسته قیام او درېدل
* په سجده کې د دې ترتیب (لومړی ګونډې، لاسونه او وروسته مخ) رعایت او د سجدې په پای کې د بر عکس ترتیب رعایت
* د ښځو لپاره د لاسونو تر منځ د سرا ښودل او د نارینه وو لپاره د اوږو سره د لاسونو موازي ایښودل

* د نارينه وو خيټه (شکم) له ګونډو، څنګل له څنګه او مړوند (ساعد) له ځمکې لرې ساتل، خو د ښځو برعکس بايد چسپېدلې وي
* د دوؤ سجدو ترمنځ کيناستل
* د نارينه د ناستې په حالت کې ښۍ پښه ولاړه، کيڼه (چپه) څملولې او ښۍ پښه داسې ولاړه وي چې ګوتې يې په ځمکه نښتې وي
* ښځې پښې ښۍ خواته باسي او په کيڼ (چپ) لنګر کېني
* د فرض په دوؤ وروستيو رکعتونو کې د فاتحې سورة لوستل
* په وروستۍ قعده کې وروسته له تشهد څخه د درود لوستل
* له درود څخه وروسته د دعا غوښتل
* ښۍ او کيڼې (چپې) خواته سرا ړول
* مقتدي د تم شي تر څو امام سلام وګرځوي
* د سهار په لمانځه کې له دويم رکعت څخه د اول رکعت اوږدول

د لمانځه مفسدات او مکروهات

پوښتنه: پلار جانه! کوم شيان لمونځ فاسد يا مکروه کوي، او په کومو ځايونو کې د لمانځه لوستل مکروه دي؟

ځواب: دا ډېر ښه سوال دی او زه به درته په ترتيب ځواب درکړم.
که د لمانځه له شرايطو څخه کوم يو په پام کې ونه نيول شي نو لمونځ باطل کېږي.
لکه: اودس، غسل، کالي او نور... په لاندې مواردو کې هم لمونځ فاسد کېږي او لمونځ اداکوونکی بايد د دويم ځل لپاره لمونځ وکړي.
د لمانځه د ترسره کولو په وخت کې خبرې، چيغې، ګيلې، قرآن د مخ نه لوستل، پرته له امام څخه چاته ويل چې لمونځ غلط اداء کوې، په

لاره تلل یا قدم وهل، ښي، یا کیڼې خوا ته کتل او په لمانځه کې غلطي چې د آیت مفهوم واړوي.

د لمانځه مکروهات په لاندې ډول دي:

د لمانځه په وخت کې د کالیو یا نورو شیانو سره ساعت تېري، د لمانځه له ځایه د څه شي لرې کول، د لاس ګوتو ته فشار ورکول ترڅو غږېږي پورته شي (د لاس ټک ایستل)، لاسونه په څنګ کې اېښودل، په سترګو ښي او کیڼ (چپ) لوري ته کتل، پلتری، وهل یا څهار زانو کېناستل، اوږده کالي اغوستل چې په ځمکه ولګي، د زی روح موجودات په سر سجده، د انځوریزو (مصور) کالیو سره لمونځ او په لمانځه کې د تسبیح اړول.

اما په دې اړوند چې لمونځ په کومو ځایونو کې مکروه دی باید ووایم: په عمومي لارو، دخارویو په شپول، د خارویو د وژلو په ځای، حمام، تشناب او د کعبې د خونې په غولي، او په زور نیول شوې ځمکه کې لمونځ مکروه دی. په عمومي لاره کې چې نښه نه وي اېښول شوې، لمونځ کول صحیح نه دي.

د لمانځه ډولونه

پوښتنه: پلار جانه! لمونځ په څو ډوله دی؟

ځواب: لمونځونه په څلورو ډولونو وېشل کېږي:

۱- فرض

۲- واجب

۳- سنت

۴- مستحب

فرض لمونځونه په دوه ډوله دي: فرض عين او فرض کفايي.

فرض عين هغو لمونځونو ته ويل کېږي چې بايد هر څوک يې اداء کړي او ترې پاتې نشي.

د بيلګې په توګه: د ورځې پنځه ګوني لمونځونه (۲رکعته سهار، ۴رکعته ماسپښين، ۴رکعته مازديګر، ۳رکعته ماښام او ۴ رکعته ماسختن) او د جمعې ۲ رکعته لمونځ.

فرض کفايي هغو لمونځونو ته ويل کېږي که له يوې ټولنې څخه يې يو کس اداء کړي بيا نور غړي اړ نه دي چې هغه ترسره کړي. خو کله چې يو يې هم اداء نکړي بيا ټول ګناهکار کېږي. لکه د جنازې لمونځ.

واجب لمونځونه لکه د وتر، کوچني اختر او لوی اختر لمونځونه چې اداء کول يې اړين دي.

سنت لمونځونه عبارت دي له: دوه رکعته د سهار د لمانځه نه مخکې، څلور رکعته دماسپښين له فرض لمانځه نه مخکې او دوه رکعته وروسته له فرض لمانځه، دوه رکعته د ماښام د فرض لمانځه نه وروسته او دوه رکعته د ماسختن له فرض لمانځه څخه وروسته.

مستحب لمونځونه هم لکه نفل او تهجد لمونځ بايد په يوازيتوب ترسره شي، يوازې د تراويح لمونځ لوستل په جماعت کې سنت دی.

دسهوې او تلاوت سجده

پوښتنه: که په لمونځ کې کوم واجب پاتې شي، څه باید وکړو؟ آیا لمونځ له سره اداء کړو که د هغې د جبیره لپاره بله لار هم شته؟ او که د قرآن د تلاوت په وخت کې د سجدې آیت ته ورسېږو څه باید وکړو؟

ځواب: که کله څوک د لمانځه په وخت کې پوه شو چې واجب یې وروسته اداء کړی، یا یې نه دی اداء کړی او یا یې کوم عمل دوه ځلې تکرار کړی باید د سهوې سجده ترسره کړي. او هغه داسې چې وروسته له آخري تشهد څخه ښي او کیڼ (چپ) لوري ته سلام وګرځوي او بیا دوې سجدې اداء کړي او بیا د دویم ځل لپاره تشهد او درود ووایي او وروسته له هغې سلام وګرځوي.

خو کله چې امام سهوه او غلطي کړې وي نو مقتدیان دې له هغه څخه پیروي وکړي. په داسې حالت کې امام یوازې یوې خواته سلام ګرځوي او بیا ټول جماعت یو ځای د سهوې سجده اداء کوي.

د تلاوت د سجدې په اړه باید ووایم: د قرائت په وخت کې چې کله څوک هغه ۱۴ آیتونه ولوني چې سجده پرې لازمېږي، هم خپله او هم څوک یې چې اورې د لمانځه په وخت کې سجده وکړي، کله چې په لمانځه کې نه وي، یا په هماغه وخت یا وروسته له تلاوت څخه سجده وکړي. د تلاوت سجده یوازې یوه سجده ده.

د جماعت لمونځ

پوښتنه: پلار جانه ! تر اوسه دې چې څه وویل له هغې مننه کوم او هیله لرم چې د جماعت لمانځه، د هغې فضیلت، څرنګوالي او د امامت د شرایطو په اړه هم راته څه ووایې؟

ځواب: په حنفي مذهب کې په جماعت لوستل مؤکد سنت دی. د جماعت د لمانځه د ارزښت او فضیلت په اړه د نبی (ص) همدا حدیث کافي دی چې وایي: «په جماعت د لمونځ لوستل ۲۷ مرتبې له یوازیتوب څخه ښه دی.»

(دا حدیث له مسلم او بخاري څخه روایت شوی دی.)

په لمانځه کې باید داسې کس امام شي چې د حضرت محمد (ص) په سنتونو تر ټولو ښه پوه وي، که کله ټول یوشان ول، بیا دې داسې څوک امام شي چې ښه قرائت ولري او کنه متقي او مشر دې امامت وکړي.

که په لمانځه کې یوازې یو کس مقتدي و، نو هغه دې دامام په ښۍ خوا کې ودرېږي، خو کله چې مقتدیان زیات وي د امام په شا کې دې صف جوړ کړي. د صف برابرول او په منظمه توګه درېدل د جماعت لمونځ بشپړوي. په دې اړوند نبی(ص) فرمایلی دي:

«خپل صفونه برابر کړئ، ځکه نظم او ترتیب لمونځ بشپړوي»

(دا حدیث له مسلم او بخاري څخه روایت شوی دی.)

له امام څخه وروسته نارینه، ماشومان او له هغوی څخه وروسته دې ښځې ودرېږي. کله چې څوک د جماعت په منځ کې لمانځه ته ورګډ شي، نو لومړی دې تکبیر ووایي او وروسته دې اقتدا وکړي، که چېرې کوم رکعت ترې پاتې وي، د امام د سلام ګرځولو څخه دې یې

وروسته اداء کړي. که امام د سهوې یا تلاوت سجده اداء کړه، نو دی یې هم باید اداء کړي.

د ښځو لمونځ په جماعت کې

له ابن عمر (رض) څخه روایت شوی دی چې پیغمبر (ص) فرمایلي دي:

«اذا استأذنكم نساؤكم بالیل الی المسجد فأذنو الهن»

ژباړه: كهٔ له تاسو څخه ستاسې میرمنو په شپه کې جومات ته د تګ لپاره اجازه اخلي نو ور یې کړی.

له ابوهریره (رض) څخه روایت شوی دی چې پیغمبر(ص) فرمایلي دي:

«لاتمنعوا اماءالله مساجد الله ولیخرجن تفلات»

ژباړه: د خدای (ج) بنده ګان د خدای (ج) له جوماتونو څخه مه منعه کوئ خو هغوی باید بې بویه ولاړې شي. «یعنې پرته له دې چې خوشبوهي ووهي.»

هر هغه شی چې د محرماتو په ډله کې راځي او د شهوت سبب کېږي د خوشبویي حکم لري. لکه: د کالیو ښایست، سینګار (آرایش) او هغه ګاڼې (زیورات) چې نورو ته ښکاره شي.

د جماعت لمونځ د ښځو لپاره جایز دی، که ښځه هغوی ته جمعه ورکړي نو تحریمي مکروه دی، په هر ه ښه امامت او د اکثریتو جماعت سم دی. خو که نرینه هغوی ته جماعت ورکوي نو ممانعت پکې نشته خود ښځو تګ جومات ته د فتنې له ډاره مکروه دی. په

کور کې د ښځې لمونځ په هغه نر پسې چې ورته محرم نه وي او له هغه نرينه پرته بل محرم نرينه په کور کې نه وي، مکروه دی.

له دغو خبرو داسې ښکاري چې د ښځې تګ جومات ته ممانعت نه لري، دا بايد وويل شي چې د ښځې لمونځ له جومات څخه په کور کې ښه دی خو د دې لپاره چې جومات د خدای (ج) کور دی او هر مسلمان په هغې ځای کې د ايمان احساس کوي، نو ځکه بايد نرينه خپلو ميرمنو ته جومات ته د تګ لپاره اجازه ورکړي، خو که چېرته د فتنې ډار وي نو بايد هغه له جومات څخه منعه کړي. د مسلمانانو مور حضرت بي بي عايشې (رض) فرمايلي دي:

«لوأن رسول الله (ج) رآی من النساء ما رأينا المنعهن من المسجد کما منعت بنو اسرائيل نساء ها»

ژباړه: که پيغمبر (ص) له ښځو هغه څه ليدلای چې موږ يې وينو، نو پرته له شکه هغوی يې جومات ته له تګه منع کولې لکه څنګه چې بني اسرائيلو خپلې ښځې منعه کړې وې.

روايت شوی دی چې د حميد ساعدي مور حضرت محمد (ص) ته ورغله او لاندې خبرې اترې يې تر منځ وشوې.

ای د خدای (ج) پيغمبره! زه ستا سره لمونځ کول خوښوم، نو پيغمبر (ص) ورته وفرمايل: ستا لمونځ ستا تر نورو خونو په خپله خونه کې ښه دی او ستا لمونځ تر هغه لمونځ چې په کورني جومات کې يې ترسره کړې په کور کې ښه دی او ستا لمونځ تر هغه لمونځ چې په جامع جومات کې يې ترسره کړې په کورني جومات کې ښه دی.

قضايي لمونځ

پوښتنه: پلار جانه! که څوک د کومې ستونزې له کبله ونه توانيد لمونځ وکړي يا هير يې شي، بايد څه وکړي؟

ځواب: که څوک د ځينو ستونزو له کبله لمونځ نشي کولای، قضايي دې يې اداء کړي. يعنی لمونځ دې په بل وخت کې وکړي. مګر په نيت کې دې قضايي لمونځ ذکر کړي. قضايي لمونځ بايد د راتلونکي فرض لمانځه نه مخکې اداء شي، خو کله چې د راتلونکي فرض لمونځ وخت کم وي، اول فرض لمونځ اداء کېږي او وروسته بيا قضايي لمونځ ترسره کېږي.
کله چې ډير لمونځونه قضا شوي وي، ښه ده چې هر يو په ترتيب اداء شي، خو کله چې له شپږو لمونځونو څخه ډير وي تقدم او تأخر پکې پروا نه لري.
د يادونې وړده چې د فرض لمونځ قضايي فرض او د واجب لمونځ قضايي واجب ده. مؤکد سنتونه او نوافل قضايي نه لري. يوازې د سهار د لمانځه د سنتو قضايي اداء کېږي. ځکه چې په ډېرو احاديثو کې پرې تأکيد شوی دی او د قضايي وخت يې د لمر ناستې نه وړاندې دی.

د ناروغۍ لمونځ

پوښتنه: پلار جانه ! که څوک ناروغه وي او ونه توانېږي په سمه بڼه لمونځ ترسره کړي باید څه وکړي؟

ځواب: اسلام ډېر ساده او آسانه دین دی او په هر حالت کې ځانګړی حکم لري. که څوک نشي کولای په درېدا لمونځ وکړي، بیا په ناسته دې یې وکړي او که په ناسته کې ستونزه ولري، نو بیا دې یې په اشاره اداء کړي. یعنی که څوک په ناسته لمونځ نشي کولای نو بیا دې یې په پراته حالت د اشارې په وسیله لمونځ وکړي، هغه داسې چې خپلې پښې دې قبلې لورې ته وغزوي یا دې په څنګ د قبلې لورې ته پرېوځي. خو کله چې څوک په الوتکه یا بېړۍ کې وي حتی که بیمار هم نه وي کولای شي په ناسته لمونځ اداء کړي.

د مسافرې لمونځ

پوښتنه: پلار جانه ! مسافر څنګه لمونځ وکړي او په کومو حالوتو کې کولای شي څلور رکعتي لمونځونه په دوه رکعتو کې ولوني ؟
ځواب: مسافر هغه کس دی چې له خپل استوګنځي (سکونت) څخه درې ورځې په پښو واټن طی کړي. که مسافر په الوتکه یا ګاډي کې هم سفر کړی وي، نو که د هغې ځای واټن تر استوګنځي پورې درې

ورځې پیاده لار وي، بیا هم مسافر ګڼل کېږي یا دغه واټن ۴۸ مایله وي.[8]

کله چې مسافر له خپل استوګنځي څخه لرې کېږي، په هغه واجب دی، ترڅو څلور رکعتي لمونځونه لنډ اداء کړي، خو په دوه او درې رکعتي لمونځونو کې لنډیز نشته.

مسافر تر هغه وخته د مسافرت لمونځ ادا کولی شي ترڅو په هغه ښار کې د ۱۵ ورځو یا د هغو څخه کم د پاتې کېدو تصمیم ولري. خو کله یې چې دا پرېکړه نه وي کړې، مګر ناڅاپه تر کلونو هم پاتې شي لنډ لمونځ اداکولی شي.

د سنت لمونځونو په لوستلو کې مسافر اختیار لري، خو یوازې باید د سهار سنت اداء کړي او د وتر لمونځ هم باید ولوني.

هر کله چې مسافر په ساکن پسې اقتدا کوي، نو باید لمونځ بشپړ ولوني، خو کله چې ساکن په مسافر پسې اقتدا کوي، مسافر یا امام باید نوروته ووايي چې زه مسافر یم او تاسې خپل لمونځونه بشپړ کړئ. مقتدیان دې د امام تر سلام ګرځولو وروسته بیا ودرېږي او دوه رکعته نور لمونځ دې اداء کړي. کله چې لمونځ په مسافرت کې قضا شي، نو په کور کې هغه لنډ لوستل کېږي، خو کله چې په کور کې لمونځ قضا کېږي، نو هغه په مسافرت کې بشپړ لوستل کېږي.

---

[8] حنفي مذهب فقها وۀ د مسافرت واټن درې ورځې او شپې یا ۱۵ فرسخ تعیین کړی، چې ۴۵ مایله کېږي. خو ځینې نوربیا ۴۸ مایله وايي. د الفقة علی المذاهب الاربعة کتاب خاوند وايي دغه واټن۵۷ مایله دی.

د جمعې لمونځ

پوښتنه: پلار جانه ! تاسې هره جمعه ما د ښار جامع جومات ته بیایې او هلته ګڼ شمېر خلک دلمانځه د اداء کولو لپاره راځي. نو غواړم چې د جمعې لمانځه په ځانګړتیاو پوه شم؟

ځواب: زویه، د جمعې لمونځ په هغه ښارونو کې لوستل کېږي چې په هغې کې آسانتیا، آرامي او ژوند کول مساعد وي. د جمعې لمانځه د ښه ترسره کولو لپاره لاندې شرایط اړین دي.

۱. داسې ښار وي چې په هغې کې جامع جومات موجود وي.

۲. د ماسپښین د لمانځه وخت رارسېدلی وي.

۳. د جمعې لمونځ باید په جماعت اداء شي.

۴. أذان باید د ټولو لپاره وي، ترڅو ټول خلک وتوانېږي په آرامۍ سره پکې ګډون وکړي.

۵. خطبه ولوستل شي.

د جمعې په لمانځه کې غسل کول، پاک کالي اغوستل، د عطر یا خوشبو کارول او مسواک کول سنت دي. د جمعې لمونځ په نرینه چې ساکن، عاقل او آزاد وي فرض دی.

څوک چې د دغه شرایطو بر عکس یعنې: ښځه، مسافر، لیونی، ناجوړ او زنداني وي د جمعې لمونځ پرې فرض نه دی. که له دې ډلې څخه څوک لمانځه ته حاضر شي، د جمعې په لمانځه کې نه شمېرل کېږي، د جمعې د لمانځه د اذان په اورېدلو سره باید هر څوک خرڅلاو پرېږدي او لمانځه ته ولاړ شي. د جمعې د خطبې په پیل سره خبرې او لمونځ ممنوع کېږي.

تر لومړي اذان وروسته څلور رکعته سنت لوستل کېږي او بیا دوۀ خطبو ته غوږ نیول کېږي چې امام یې وایي او د دوۀ خطبو په منځ کې څو لحظې کیني. تر دویمې خطبې وروسته اقامت لوستل کېږي او بیا په لوړ غږ او جماعت سره دوه رکعته فرض لمونځ اداء کېږي. لمونځ کوونکي وروسته له هغې لومړی څلور رکعته او بیا دوه رکعته سنت لمونځ اداء کوي. په پای کې امام دعا لوني او ټول یې اوري، بیا ټول وګړي په خپلو کارونو پسې ځي.

د وتر لمونځ

پوښتنه: پلار جانه ! که امکان لري وتر او قنوت لمونځ هم را وښیه؟

ځواب: د وتر لمونځ هغه درې رکعته واجب لمونځ دی چې په هر رکعت کې سورة فاتحه له یو بل سورة سره لوستل کېږي، په دریم رکعت کې وروسته له قرائت څخه لاسونه د تکبیر په ویلو سره غوږونو ته پورته کېږي او بیا بیرته له نامه سره تړل کېږي او په آرامه توګه د قنوت دعا لوستل کېږي.

د قنوت دعا

« اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِينُکَ وَ نَسْتَغْفِرُکَ وَ نُؤْمِنُ بِکَ وَ نَتَوَکَّلُ عَلَيْکَ وَ نُثْنِى عَلَيْکَ الْخَيْرَ، وَ نَشْکُرُکَ وَ لاَ نَکْفُرُکَ وَ نَخْلَعُ وَ نَتْرُکُ مَنْ يَفْجُرُکَ، اَللّٰهُمَّ اِيَّاکَ نَعْبُدُ وَ لَکَ نُصَلِّىْ وَ نَسْجُدُ وَ اِلَيْکَ نَسْعى وَ نَحْفِدُ وَ نَرْجُوا رَحْمَتَکَ وَ نَخْشى عَذَابَکَ اِنَّ عَذَابَکَ بِالْکُفَّارِ مُلْحَقٌ»

ژباړه: خدایه له تا مدد او بښنه غواړم، په تا ایمان لرم او په تا توکل کړم او تا په خیر یادوم، خدایه ستا شکر وباسم او له تا سر غړونه نه کوم او څوک چې له تا سر غړونه کوي، هغه پرېږدم. خدایه ستا عبادت

کوم او يوازې ستا لپاره لمونځ اداء کوم ستا سره اخلاص لرم، ستا د رحم غوښتونکی يم او له عذابه دې وېرېږم، رښتيا ده چې ستا عذاب د کافرانو لپاره دی.

د قنوت دعا تر لوستلو وروسته تکبير لوستل کېږي بيا رکوع وي. د وتر د لمانځه وخت د ماسختن له فرض او سنت لمونځ څخه وروسته پيل کېږي او د سهار تر لمانځه پورې دی. دا لمونځ بايد په يوازيتوب اداء شي خو په روژه کې د وتر لمونځ له تراويح وروسته په جماعت اداء کېږي.

د اختر لمونځ

پوښتنه: پلار جانه! د کوچني او لوی اختر لمونځ څنګه اداء کېږي او کوم شرايط لري؟

ځواب: دغه دواړه لمونځونه ښه دي چې د ښار څخه بهر په لويو او شنو ډاګونو کې ترسره شي. وخت يې د لمر د وړانګو له غوړېدو څخه وروسته دی او شرايط يې لکه د لمانځه ځای، لمونځ کوونکي او نور ټول موارد د جمعې د لمانځه په شان دي.

دغه لمونځونه په جماعت ترسره کېږي او امام بايد په لوړ غږ قرائت وکړي. هغه وروسته له تکبيرة الاحرام او د ثناء له دعا څخه درې تکبيره ترسره کوي. د دغو تکبيرونو په ترڅ کې امام او مقتديان خپل لاسونه تر غوږونو پورته کوي او بېرته يې ځوړندوي، د دريم تکبير په ترسره کولو باندې خپل لاسونه د نامه په سر تړي. امام له «اعوذ بالله» او «بسم الله» څخه وروسته فاتحه سورة او د قرآن يو بل سورة لوني او مقتدي ورته غوږ نيسي، بيا مقتدي لکه د نورو لمونځونو په رکوع

او سجده کې د امام څخه پیروي کوي. د اختر د لمانځه په دویم رکعت کې، لومړی امام فاتحه سورة د یو بل سورة سره لوني، بیا درې ځلې تکبیر ترسره کوي. په دغه حالت کې د لومړي رکعت په شان مقتدیان خپل لاسونه تر غوږنو پورته کوي او بیا لاسونه بېرته ځوړندوي د څلورم تکبیر په ویلو سره ټول رکوع ته ځي او وروسته لکه نور لمونځونه، لمونځ پای ته رسوي.

د دواړو اخترونو په لمونځونو کې د خطبې اوریدل سنت دي او امام په خطبه کې د روژې یا قرباني احکام او د تشریق تکبیرونه بیانوي. د اختر لمونځ قضائي نه لري، خو د عذر له مخې د کوچني اختر لمونځ تر دویمې ورځې او د لوی اختر لمونځ تر دریمې ورځې ترسره کېدلای شي.

په دغو لمونځونو کې اذان او اقامه نشته. د کوچني اختر د لمانځه څخه مخکې ډوډی خوړل، غسل کړل، مسواک او عطر ویل مستحب دي، مګر په لوی اختر کې ښه ده چې ډوډی وروسته له لمانځه وخوړل شي او ټول لمونځ کوونکي باید لاندې الفاظ په لوړ غږ ولوني.

الله اکبر، الله اکبر

لااله الاالله، الله اکبر

الله اکبر و لله الحمد

دغو الفاظو ته د تشریق تکبیرونه وایي. دغه تکبیرونه د لوی اختر د لمانځه وروسته د ټولو لمونځونو په پای کې د څلورمې ورځې تر مازدیګر پورې چې په جماعت ترسره کېږي د امام او مقتدي له خوا په لوړ غږ لوستل کېږي. د دغه تکبیراتو د پیل ورځ عرفه ده.

له دې لمونځونو پرته موږ باید په نورو لمونځونو لکه تراویح او جنازه (میت) هم پوه شو.

د تراویح لمونځ

پوښتنه: پلار جانه ! هیله کوم د تراویح لمونځ هم راته زده کړه؟
ځواب: دغه لمونځ د نرینه او ښځینه و لپاره سنت دی. دغه لمونځ د روژې په میاشت کې د ماسختن د فرض او سنت له لمونځونو وروسته شل رکعته په دوه رکعتي بڼه په جماعت ترسره کېږي. وروسته له څلورو رکعاتو څخه یعنې وروسته له دوؤ دوه رکعتي لمونځونو څخه د تراویح تسبیح لوستل کېږي. چې په لاندې ډول ده:

«سُبْحَانَ ذِی الْمُلْک وَ الْمَلَکُوْت*سُبْحَانَ ذِی الْعِزَّةِ وَالْعَظْمَةِ وَ الْهَیْبَةِ وَالْقُدْرَةِ و الْجَلاَلِ وَالْجَمالِ وَ الْکِبْرِیَآءِ وَ الْجَبَرُوْتَ*سُبْحَانَ الْمَلِک الْحَیِّ الَّذِیْ لاَیَنَامُ وَلاَ یَمُوْتُ سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ رَبُّنَا وَ رَبُّ الْمَلٰئِکَةِ وَالرُّوْحِ اَللّٰهُمَّ اَجِرْنَا مِنَ النَّارِ یَا مُجِیْرُ یَا مُجِیْرُ یَا مُجِیْرُ»

ژباړه: پاکي هغه ذات لره ده چې د ځمکې او آسمانونو واکمن دی، پاکي هغه ذات لره ده چې د عظمت، قدرت او لوی والي څښتن دی، پاک دی هغه څښتن چې تل ژوندی وي او هیڅکله نه مري، هغه چې زموږ او د پلوشو (پرښتو) رب دی او هیڅکله روح کېږي نه. هغه ډېر پاک او مقدس دی. یا خدایه ! موږ د دوزخ له اوره وساته، موږ وساته، موږ وساته، موږ وساته.
په تراویح کې د قرآن ختم د یو ځل لپاره سنت دی، وروسته له تراویح څخه وتر په جماعت ترسره کېږي.

د جنازې لمونځ

د جنازې (میت) لمونځ فرض کفایه دی، یعنې کله چې د یوې مسلمانې ډلې یو مسلمان هغه لمونځ ترسره کړي، نو په نورو غړو باندې فرض نه دی چې ترسره یې کړي.
د جنازې لمونځ په دې بڼه ترسره کېږي چې امام د مړي د سینې پر وړاندې ودرېږي او په څلورو تکبیرونو د جنازې لمونځ په جماعت ترسره کوي. یعنې په لوړ غږ تکبیرة الاحرام لوني او لاسونه تر غوږونو پورته کوي او بېرته یې سره تړي او وروسته د ثناء دعا په لاندې بڼه لوني:
«سُبْحَانَکَ اَللّٰهمّ وَ بِحَمْدِکَ وَ تَبارَکَ اسْمُکَ وَ تَعالی جَدُّکَ وَجَلّ ثَناؤُکَ وَ لااِلهَ غَیْرُکَ.»
ژباړه: خدایه! پاکي ستا لره ده، او موږ ستا ستاینه کوؤ، ستا نوم با برکته او ستا شأن عظیم دی، ستاینه او حمد ستا د لوی والي لپاره دي، هیڅ معبود پرته له تا نشته.
پرته له دې چې لاسونه غوږونو ته پورته شي د «الله اکبر» د ویلو څخه وروسته لاندې دعا لوستل کېږي:
«اَللّٰهُمّ صَلِّ وَ سَلّمْ وَبارِکْ وَ ارْحَمْ عَلی مُحَمّدٍ وَ عَلی آلِ مُحَمّدٍ کَما صَلّیْتَ وَ سَلّمْتَ وَ بارَکْتَ وَ رَحِمْتَ عَلی اِبْراهیمَ وَ عَلی آلِ اِبْراهیمَ اِنّکَ حَمیدٌ مَجید»
د دریم ځل لپاره د «الله اکبر» په ویلو مړي ته دعا لوستل کېږي.

- **که مړی بالغ ښځینه یا نرینه وي، نو لاندې دعا لوستل کېږي.**

«اَللّهُمّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَ مَيّتِنَا وَ شاهِدنَا وَغَائِبَنَا وَ صَغيرِنَا وَ كَبيرِنَا وَ ذَكَرِنَا وَ اُنْثَانَا ، اَللّهُمّ مَنْ اَحْيَيْتَهُ مِنّا فَأَحْيِهِ عَلَ الْاِسْلامِ وَ مَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْأيمانِ»

ژباړه: خدایه ! زما مړی، ژوندی، حاضر، غایب، لوی، کوچنی، ښځه او نر وبښه، له موږ څخه دې چې هر څوک ژوندي ساتلي هغوی په اسلام ټینګ وساته او له موږ څخه دې چې هر څوک مړه کړي هغوی ریښتیني په ایمان مړه کړه.

- **که مړی نا بالغه هلک وي لاندې دعا ولونئ**:

«اَللّهُمّ اجْعَلْهُ لَنا فَرَطاً وَ اجْعَلْهُ لَنا اَجْراً وَذُخراً وَ اجْعَلْهُ لَنَا شَافِعاً وَ مُشَفَّعاً»

ژباړه: خدایه دا هلک یا نجلۍ زموږ له خوا څخه د یوه وړاندیز په بڼه ومنه او هغه موږ ته اجر او زیرمه وګڼه، هغه زموږ لپاره شفیع او شفاعت کوونکی وګرځوه.

- **که مړی نابالغه نجلۍ وي دعا په لاندې بڼه ولونئ**:

«اَللّهُمّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرَطاً وَ اجْعَلْهَا لَنَا اَجْراً وَ ذُخْراً وَ اجْعَلْهَا لَنا شافِعَةً وَ مُشَفَّعَةً»

ژباړه: خدایه دا هلک یا نجلۍ زموږ له خوا څخه د یوه وړاندیز په بڼه ومنه او هغه موږ ته اجر او زیرمه وګڼه، هغه زموږ لپاره شفیع او شفاعت کوونکی/کوونکې وګرځوه.

د څلورم تکبیر سره ټول جماعت سلام ګرځوي او د مړي د خیر لپاره دعا کوي.

د نوافلو لمونځونه

پوښتنه: پلاره ! آیا پرته له دې نور لمونځونه شته چې تاسو ماته نه وي ویلي؟

ځواب: هو زویه ! د نوافلو لمونځونه هم شته چې په ځانګړو شرایطو او مناسبتونو کې لوستل کېږي. لکه کسوف، خسوف، استخاره، حاجت، تسبیح، تهجد ، اشراق، ضحی، توبه، استسقا ، خوف، تحیة المسجد او نور لمونځونه چې زه به یې په لنډه بڼه تا ته تشریح کړم.

د کسوف او خسوف لمونځ: د کسوف (د لمر د تندر نیولو) په وخت کې امام دوه رکعته لمونځ ترسره کوي او په هغه کې سورة حمد له یوې بلې اوږدې سورې سره په لوړ غږ لوني او بیا دعا کوي.

د خسوف (د سپوږمۍ د تندر نیولو)په وخت کې هم همدا کار ترسره کېږي، د خسوف لمونځ په جلا توګه لوستل کېږي یعنی په جماعت نه ترسره کېږي.

د استسقا لمونځ: کله چې باران و نه ورېږي او وچکالي زیاته شي نو وګړي له ښار څخه بهر په جلا توګه دوه رکعته لمونځ ترسره کوي او دعا کوي.

د خوف لمونځ: کله چې د جګړې په ډګر کې مبارزه شدت ته ورسېږي، امام او سرتیري په دوؤ ډلو وېشل کېږي، یوه ډله لمونځ ترسره کوي او بله ډله د هغوی امنیت نیسي، کله چې لومړۍ ډلې دوه رکعته لمونځ بشپړ کړ، مورچل ته ځي او دویمه ډله په لمانځه کې ګډون کوي.

کله چې امام سلام وګرځاوه لومړی ډله خپل پاتې دوه رکعته په جلا توګه ترسره کوي او دویمه ډله د هغوی د بشپړېدو وروسته بېرته

راګرځي او خپل لمونځونه بشپړوي. په دې حالت کې باید خپل دفاعي حالت وساتي.

د حاجت لمونځ: کله چې کوم مسلمان ته کومه ستونزه پېښه شي، دوه رکعته نفل لمونځ دې ولوني او خپله غوښتنه دې خدای (ج) ته وړاندې کړي.[9]

د استخارې لمونځ: کله چې یو مسلمان غواړي د خیر کار وکړي او په هغې کې متردد او دوه زړی وي، نو سنت دی چې دوه رکعته نفل لمونځ دې د استخاره په نیت ترسره کړي. وروسته له لمانځه څخه دې دعا وکړي[10] او خپله ستونزه دې وړاندې کړي. وروسته چې هر څه ښه ورته ښکاره شول هغه دې ترسره کړي، په هغې کې به هرومرو دخدای (ج) رضا وي.

د توبې لمونځ: کله چې څوک کومه ګناه کوي، وروسته بیا پښېمانه کېږي، د توبې اظهار او د بیانولو د پریکړې لپاره دې دوه رکعته لمونځ ولوني، هیله ده چې خدای به یې وبښي.

---

[9] **د حاجت دعا**: «لاَ اِلهَ الاّ اللهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللهِ رَبّ الْعَرْشِ الْعَظِيم، الْحَمْدُ للهِ رَبّ العالمينَ، اَسْئالُکَ مُوجِبات رَحْمَتِکَ وَ عَزَائِمَ مَغْفِرَتِکَ وَالْعِصْمَةَ مِنْ کُلِ ذَنْبٍ وَ الْغَنيمَةَ مِنْ کُلّ بَرّ وَ السّلَامَةَ مِنْ کُلّ اِثْمٍ. لاَ تَدَعْ لِی ذَنْبًا اِلاّ غَفَرْتَهُ و لاَ هَمّاً الاّ فَرّجْتَهُ وَ لاَ حَاجَةً هِیَ لَکَ رِضًا الاَ قَضَیْتَهَا یَا اَرْحَمَ الرّحمینَ» (ترمذي، ابن ماجه)

[10] «اَللّهُمّ انّي أَسْتَخيرُکَ بِعِلمِکَ وَ اَسْتَقْدِرُکَ بِقُدْرَتِکَ وَ اَسْئالُکَ مِنْ فَضْلِکَ الْعَظِیم، فَاِنَکَ تَقْدِرُ وَ لاَ اَقْدِرُ وَ تَعْلَمُ وَ لا اَعْلَمُ وَ اَنْتَ عَلاّمُ الْغُیُوبِ.اللّهُمّ اِنْ کُنْتَ تُعْلَمُ اَنّ هَذَا الأمْرَ ! خَیْرٌلِیَ فِی دِینِی وَ مَعَاشِی وَ عاقِبَةِ اَمْرِی فَاقْدُرْهُ لِی وَیَسّرهُ لِی ثُمّ بارِکْ لِی فیهِ وَ اِنْ کُنْتَ تَعلَمُ اِنّ هَذَا الأمْرَ شَرٌلِی فِی دِینِی وَ مَعَاشِی وَ عَاقِبَةِ اَمْرِی فَاصْرِفْهُ عَنّی وَ اقْدُرْلِی الْخَیْرَ حَیْثُ کَانَ ثُمّ اَرْضِی بِهِ.»

د تسبیح لمونځ: دغه نفل لمونځ دی او د هغې د فضیلت په اړه یو حدیث هم راغلی. دغه لمونځ حضرت پیامبر (ص) خپل کاکا عباس (ع) ته ورښکاره کولو او ورته یې وویل: «ښه به وي چې دغه لمونځ په هره ورځ، یا هره اونۍ، یا هره میاشت، یا هر کال یا حد اقل په عمر کې یو ځل ترسره شي.»

د دغه لمانځه د ترسره کولو طریقه په دې ښه ده. د څلورو رکعاتو تسبیح نفل نیت دې وشي او د ثنا له دعا څخه وروسته **۱۵** ځله تسبیح وویل شي، د سورة د لوستلو څخه وروسته ۱۰ ځلې، په رکوع کې ۱۰ ځلې، د تسبیح او تمجید څخه وروسته ۱۰ ځله، په لومړۍ سجده کې ۱۰ ځلې او په دویمه سجده کې ۱۰ ځلې تسبیح لوستل کېږي په دې ترتیب سره په هر رکعت کې **۷۵** ځلې تسبیح لوستل کېږي چې په څلورو رکعاتو کې **۳۰۰** ځلې کېږي. په رکوع او سجده کې وروسته له «سُبْحَانَ رَبِّیَ الْعَظِیم» او «سُبْحَانَ رَبِّی الْاَعْلٰی» تسبیح ویل کېږي. د تسبیح دعا په لاندې توګه ده:

«سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَکْبَرُ»

د دغه لمانځه په ترسره کولو خدای (ج) پخوانۍ ګناه ګانې ببښي او ښه، کامیابه او د سعادت ژوند انسان ته ور په برخه کوي.

د تهجد لمونځ: د تهجد د کلمې معنی ویښتوب او ویده توب دی، تهجد هغه لمونځ دی چې یو کس د شپې له خوا ببده شي او په نیمه شپه کې پاڅېږي او لمونځ ولوني. د دغه لمانځه د غوره والي په اړه پیغمبر (ص) فرمایلي دي:

«اَفْضَلُ الصَّلاةِ بَعْدَ الْفَرِیضَةِ صَلاةُ اللَّیْلِ»

ژباړه: ښه لمونځ د فرض لمانځه څخه وروسته د شپې لمونځ دی.

(دغه حدیث مسلم روایت کړی دی)

د دغه لمانځه د ترسره کولو وخت دشپې له نیمایي څخه تر صادق سهار پورې دی. د دې لمانځه لږ رکعات دوه او ډېر یې اته دي.

د اشراق او ضحی لمونځونه: د اشراق لمونځ د لمر خاته او د لومړی سوروالي د ورکېدو څخه وروسته څلور رکعته لوستل کېږي. د ضحی لمونځ وخت ۹ یا ۱۰ بجې دي، یعنې هغه وخت چې لمر د آسمان څلورمې برخې (ربع) ته ورسي او څلور یا اته رکعته لوستل کېږي. د دغه دوؤ لمونځونو د ښه والي په اړه ډېر احادیث راغلي علماو دغه دواړه مستحب ګڼلي.

د تحیة المسجد لمونځ: کله چې مسلمان جومات ته ننوځي ښه به دا وي چې دوه رکعته سنت لمونځ د تحیة المسجد په نیت ولوني. پیغمبر (ص) فرمایلي:

«هر کله چې له تاسو څخه څوک جومات ته ننوځي مخکې له ناستې دې دوه رکعته لمونځ ولوني»

(دا حدیث مسلم او بخاري روایت کړی)

د لمونځونو د بحث په پای کې باید وویل شي چې نور نفل لمونځونه لکه د ماښام د لمانځه څخه وروسته او د اوامین یا سفر لمونځ او داسې نور... هم شته.

د روژې په اړه لنډ مالومات

روژه د اسلام دریمه ستنه (رکن) ده چې د دې میاشتې د اهمیت په اړه د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد (ص) فرمایلي دي:
د میاشتو ښه او غوره د روژې میاشت او د ورځ غوره او ښه د جمعې ورځ ده.
په بل ځای کې هغه (ص) فرمایلي دي:
که بنده ګان د هغه څه په اړه چې د روژې په میاشت کې دي پوهیدلی، نو پرته له شکه هغوی به ویل چې کاشکې د روژې میاشت تر یوه کاله وای.
او د هغه (ص) ارشاد دی چې:
کله چې د روژې میاشت را رسیږي، د جنت دروازې خلاصیږي او د دوزخ دروازې تړل کیږي او په دې میاشت کې شیطان هم په ځنځیرونو تړل کیږي.
د دې لپاره چې دغه میاشت د صبر او برکت میاشت ده، نو ځکه د اسلام ډیرې لویې پیښې او اوښتونونه هم په همدې میاشت کې شوي دي، چې کولای شو د مکې فتحه، د بدر دلوی جنګ فتحه او داسې نور لکه د تبوک غزوه، دیمن د خلکو مسلمانیدل د عزی ولات دبتانو نړول، په پرتګال کې د ازالقه فتحه، د عین جالوت فتحه او داندلس فتحه پکې یاده کړو.
د روژې په میاشت کې روژه نیول به دویم لیږدیز کال کې د اوسنۍ قبلې تر ټاکلو وروسته فرض شول او حضرت محمد (ص) د روژې نه

میاشتې یې ونیولې او د روژې په لسمه میاشت کې هغه (ص) له دې نړۍ سترګې پټې کړې.
روژه د خوړو، څښلو، جماع او هر هغه شي څخه چې د روژې په ضد وي، ډډه کولو او اجتناب ته ویل کېږي چې وخت یې د صادق سهار د سباوون (طلوع) څخه پیل او دلمر ترلویدو (غروب) پورې دی.
د روژې نیولو شرایط:
هر هغه څوک چې لاندې درې شرایط ولري په هغه روژه فرض ده.
۱- اسلام، ۲- عقل او ۳- بلوغ
له پورتنیو څرګندونو ښکاري چې په کافر، لیوني او ماشوم روژه فرض نه ده.
هغه شرایط چې د هغې پر بنسټ روژه په یوه مسلمان فرض کېږي لاندې دي.

۱- انسان جوړ او روغ وي یعنې ناروغه نه وي.
۲- په سفر کې نه وي.
۳- ښځه د حیض (میاشتني عادت) په حالت کې نه وي.
۴- ښځه د نفاس (تر زیږون وروسته د وینې تویدنې) په حالت کې نه وي.

د پورتنیو عذرونو په وخت کې روژه فرض نه ده، خو مسافر او ناروغ کولای شي روژه ونیسي، مګر هغه ښځه چې د حیض یا نفاس په حالت کې وي په هغې روژه نیول حرام دي.
په لاندو دریو شرطونو روژه سمه ده.

۱- د روژې نیت لرل.
۲- له هر هغه څه پاکوالی چې د روژې ضد دي.

۳- د روژې ساتنه له هر هغه څه چې د روژې د ماتېدو او نه منلو سبب کېږي.

د روژې ډولونه:

۱- **فرض روژه**: لکه د روژې مبارکه میاشت او د هغې قرض، نذر او کفاره روژه چې د نذر روژې ته واجب روژه هم ویلی شو.

۲- **سنت روژه**: لکه د محرم د میاشتې د نهمې او لسمې ورځ.

۳-**مستحب او نفلي روژه**:

الف: د هرې میاشتې د ۱۳، ۱۴ او **۱۵** ورځې روژه نیول.

ب: د عرفې په ورځ روژه نیول.

ج: د دوشنبې او پنجشنبې د ورځو روژه نیول.

د: د شوال د میاشتې شپږ ورځې روژه نیول پرله پسې یا بېلا بېل.

هـ: که چیرې څوک یې توان ولري نو دا به ښه وي چې یوه ورځ روژه ونیسي او یوه ورځ روژه ماته کړي.

د نفل د روژې حکم: کله چې یو کس په نفلي روژه پیل کوي، په هغه فرض ده چې روژه بشپړه کړي، که چېرې هغه روژه ماته کړه، نو باید قضایي یې حتماً ونیسی.

۴- **حرامه روژه**: د کوچني او لوی اختر د ورځو اوله هغې څخه درې ورځې وروسته روژه نیول چې هغه ته د تشریق ورځې هم ویل کېږي.

۵- مکروه روژه: په جلا توګه د جمعې د ورځې روژه نیول، د نوي کال په لومړۍ ورځ روژه نیول او یا هم د روژې له میاشتې څخه یوه یا څو ورځې مخکې روژه نیول.
د روژې د میاشتې په لیدو سره په ټولو مسلمانانو په دې میاشت کې روژه نیول فرض کېږي.

د روژې د ماتېدو سببونه:

د روژې د ماتېدو سببونه په دوه ډوله دي:

الف: هغه د ماتېدو سببونه چې کفاره او قضا ، دواړو ته اړتیا لري.

ب: هغه د ماتېدو سببونه چې یوازې قضا ته اړتیا لري.

لومړی: هغه ماتوونکي څیزونه چې کفاره او قضا دواړو ته اړتیا لري:
هغه مهال چې یو کس پرته له شرعي عذر څخه ډوډۍ وخوري، څه شی وڅکي او یا د خپل شهوت لپاره د خپلې میرمنې سره جنسي اړیکه ونیسي.
په پورتنیو حالاتوکې د لاندو شرایط پربنسټ دواړه قضا او کفاره باید ورکړل شي.
۱- کله چې روژه د روژې په مبارکه میاشت کې وي نه قضایي او نور...
۲- معقول عذر موجود نه وي لکه سفر، بیماري او نور...
۳- د روژې په ماتولو کې خپلواک وي، یعنې څوک یې د روژې ماتولو ته اړ نه باسي.
۴- روژه قصداً ماته کړي نه په سهوه، خطا او یا هیره.
دویم: هغه د روژې د ماتېدو سببونه چې یوازې قضا ته اړتیا لري هغه په لاندې ډول دي:

۱- کوم کس چې د اسې شی وخوري چې هغه نه ډوډۍ وي او نه د ډوډۍ په حکم کې راشي.
۲- هغه شی چې ډوډۍ نه ده، مګرد ډوډۍ په حکم کې راځي، لکه درمل او نور...
۳- د شهوت د ناستې لپاره په ناقص توګه جنسي اړیکه...
کله چې څوک روژه له هیره باسي او روژه ماتوي، هر کله یې چې روژه یاد ته راشي، روژه یې سمه ده، هغه قضا او کفارې دواړو ته اړتیا نه لري. په روژه کې د مسواکو او رنجو کارول هم جایز دي.

د روژې ځینې نورې ځانګړنې

* په روژه ماتي کې بیړه او په پشلمي کې لټې یا تأخیر ثواب لري.
* د امکان په صورت کې روژه باید په خرما، اوبو یا شیدو ماته شي.
* د روژه ماتي په وخت کې خدای (ج) د خپل بنده هره مشروع دعا مني.
* د روژې د مبارکې میاشتې په وخت کې عبادات ډېرې لوړې مرتبې ته رسېږي، نو ځکه باید ترې ډېره ګټه واخلو. لکه نفل، تهجد، د قرآن پاک تلاوت، ذکر، صدقات، زکات ورکول، معروف (ښیګڼې) ته امر او منکر (بدیو) ته نهې (ډډه) او داسې نور...
* د روژې د میاشتې په وروستیو لسو ورځو کې اعتکاف ته کېناستل سنت دي، نارینه په جومات کې او ښځینه د خپل

کور په جومات یا په تشه خونه کې اعتکاف ته کېني. د اعتکاف وخت د روژې د شلمې ورځې د لمر له لوېدو (غروب) څخه پیل کېږي او د آخرې روژې د لمر تر لوېدو (غروب) پای ته رسېږي.

* د روژې د میاشتې په وروستیو لسو ورځو کې د قدر د شپې لټون چې د ۸۳ کالو له عبادت څخه ډېر لوړ مقام لري، یو با ارزښت او مهم کار دی. موږ باید دغه آسانتیا له لاسه ورنکړو.
* روژه لرونکی کس باید خپل ټول اقوال، اعمال له بدو، زشتو او نه خوښېدونکو کړنو څخه وساتي، که نه نو د هغو روژه هېڅ ثواب او اجر نه لري.

د هغو خلکو لپاره چې د روژې خوړل ورته جایز دي، په لاندې ډول دي:

۱- **مسافر**: په دې شرط چې روژه نیول ورته زیان ورسوي.

۲- **ناروغ**: په دې شرط چې د مسلمان او صادق طبیب (ډاکټر) لخوا ورته د خوړلو توصیه شوې وي. دلته د مسلمان او صادق ډاکټر قید د احتیاط لپاره راوړل شوی دی.

۳- ښځه د میاشتني عادت (حیض) په حالت کې.

۴- ښځه له زیږون څخه وروسته د وینې تویېدنې (نفاس) په حالت کې.

۵- بلاربه (حامله داره) مور د اړتیا په صورت کې، ځکه چې روژه نیول یې کېدای شي ماشوم (جنین) ته زیان ورسوي.

۶- شیدې ورکونکې مور که چېرې اشد ضرورت وي، ځکه چې روژه نیول یې کېدای شي ماشوم ته زیان ورسوي.

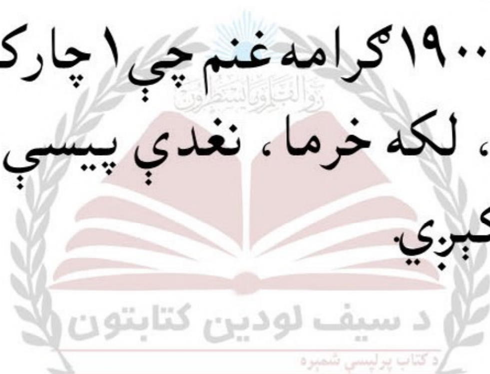
۷- هغه کس چې د روژه نیولو په سبب کمزوره او ضعیفه شوی وي او د ډېرې شدیدې ناروغۍ او یا مرګ ګواښ ورته پیښ کړي.

پورتني ذکر شوي کسان د خپل عذر د خلاصېدو وروسته باید خوړل شوې روژه بېرته په قضايي بڼه ونيسي.

۸- **شيخ فاني**: هغه کس چې د بيا روغېدلو او قوي توب هېله پکې نه وي، هغه کولای شي روژه وخوري خو فديه بايد ورکړي.

يادداښت: د روژې د مبارکې مياشتې په پای کې د صدقه فطر يا سر سايي ورکول واجبي امر دی.

د سرسايي ټاکل شوې کچه ۱۹۰۰ګرامه غنم چې ۱ چارک کېږي او يا هم د هغې معادل کوم بل شی، لکه خرما، نغدې پيسې او داسې نور... فديه هم همداسې محاسبه کېږي.

د زکات په اړه لنډ مالومات

زکات د اسلام څلورمه ستنه (رکن) ده او د اسلام له مهمو ارکانو څخه بلل کېږي. د دغه رکن فرضیت په لاندې دلایلو ثابتېږي:

خدای (ج) په خپل لوی کتاب کې فرمایلي دي: «لمونځ ترسره کړئ او زکات ورکړئ.»

حضرت رسول الله (ص) فرمایلي دي: زکات په هیڅ مال کې خلط شوی نه دی، مګر تر څو چې هغه یې له منځه نه دی وړی. یعنې د زکات پر ورکولو پکې ډېر تأکید شوی دی.

هغه (ص) په بل ځای کې فرمایلي دي: څوک چې د خپل مال زکات نه ورکوي، د قیامت په ورځ به لوی ماران د ده تر ځان تاوؤ وي او دی به په خریلي سر چیچي او ورته به وایي زه ستا خزانه یم.

د زکات ورکولو ګټې:

* د زکات په ورکولو د انسان زړه له حرص او بخل څخه پاکېږي او انسان رحم کوونکی کېږي.
* د زکات په ورکول کې ټولنیز انډول برابرېږي او د ټولنیز تکافل لپاره یوه ښه لاره ده.
* د زکات په ورکولو کولای شو د فساد او هغه لارې بندې کړو چې د لوږې له لارې ټولنې ته خلاصې شوې دي.
* د زکات په ورکولو کولای شو د دښمنانو د مداخلې او نفوذ مخه ونیسو او خپله خپلواکي او استقلالیت وساتو.

د زکات ورکولو شرایط:

۱- اسلام

۲- عقل
۳- بلوغ
۴- نصاب (د مال کچه او معیار)
۵- خپلواکي
۶- له پور څخه خلاصون
۷- له اصلي او طبیعي اړتیاوؤ څخه خلاصون

په ژوؤ کې زکات

د ژوؤ په دریو ډولونو کې زکات ورکول فرض دي:

۱- **اوښ**: د اوښانو په زکات کې ټیټه کچه (نصاب) پنځه اوښه دي:

د **۵** نه تر **۹** اوښانو باندې ....یو وری

د ۱۰ نه تر ۱۴ اوښانو باندې .... دوه وري

د **۱۵** نه تر **۱۹** اوښانو باندې ....درې وري

د ۲۰ نه تر ۲۴ اوښانو باندې ....څلور وري

په **۲۵** اوښانو باندې ....یو کلن اوښ چې نوې بېې په دوه کلنۍ پښه ایښې وي

له دې څخه پورته فقهي کتابونو ته مراجعه وکړئ.

۲- **وري**: د وریو په زکات کې ټیټه کچه (نصاب) څلوېښت وري دي.

د ۴۰ نه تر ۱۲۰ وریو باندې ....یو وری

د ۱۲۱ نه تر ۱۹۹ وریو باندې ....دوه وري

د ۲۰۰ نه تر ۳۹۹ وریو باندې ....درې وري

په ۴۰۰ وریو باندې .... څلور وري

له دې څخه پورته په هرو سلو وریو کې یو وری زیاتېږي.

۳- **غواګانې**: د غواګانو په زکات کې ټیټه کچه (نصاب) دیرش غواګانې دي.

په ۳۰ غواګانو کې یو یو کلن خوسی
په ۴۰ غواګانو کې یو دوه کلن خوسی
په ۶۰ غواګانو کې دوه یو کلن خوسیان
په ۷۰ غواګانو کې یو یوکلن خوسی او یو دوه کلن خوسی
په ۸۰ غواګانو کې دوه دوه کلن خوسیان
په ۹۰ غواګانو کې درې یو کلن خوسیان
په ۱۰۰ غواګانو کې دوه یوکلن او یو دوه کلن خوسی

د نورو زیاتو غواګانو د فرضیت کچه په هرو لسو غواګانو کې یو کلن خوسی په دوه کلن اوړي یعنې په هرو دېرشو غواګانو کې یو کلن خوسی او په هرو څلوېښتو غواګانو کې یو دوه کلن خوسی زیاتېږي.

په سرو زرو (طلا)، سپینو زرو (نقره) او نغدو پیسو کې زکات

په سرو زرو کې د زکات ټیټه کچه ۲۰ مثقاله ده چې هر کله یو کس شل مثقاله سره زر پیدا کړل وروسته له یوه کال څخه باید نیم مثقال سره زر په زکات کې ورکړي. چې د نن ورځې د حساب پر بنسټ یعنې په ګرام په لاندې ډول دی:

یو مثقال = ۴.۲۵ ګرامه

$$4.25gr \times 20 = 85gr$$

نو ۲۰ مثقاله سره زر **۸۵** ګرامه کېږي، په یوه کال کې د **۸۵** ګرامو سروزرو باید نیم مثقال چې **۲.۱۲۵** ګرامه سره زر کېږي، په زکات کې ورکړل شي. دغه کچه باید د ورځني نرخ په بنسټ حساب شي.

په سپینو زرو کې د زکات ټیټه کچه **۲۰۰** درهمه ده، چې د دغه کچې د پوره کېدو څخه یو کال وروسته باید **۵** درهمه زکات ورکړل شي.

یو درهم = **۲.۹۷۵** ګرامه

$$200 \times 2.975gr = 595gr$$

نو د سپینو زرو ټیټه کچه په زکات کې **۵۹۵** ګرامه ده، او وروسته له یو کال څخه باید موږ د هغې پنځه درهمه چې **۱۴.۸۷۵** ګرامه سپین زر کېږي، د ورځني نرخ په بنسټ زکات ورکړو.

د نورو ټولو سوداګریزو توکو زکات هم لومړی باید نغدو پیسو ته واړول شي او وروسته بیا د سرو زرو او یا سپین زرو په بنسټ د هغې زکات ورکړل شي.

چا ته باید زکات ورکړل شي:

۱- فقراء (غریبان)، دروېزه

۲- مساکین

۳- پور لرونکي

۴- د خدای (ج) د لارې مجاهدین

۵- مسافرین

۶- هغه غلامان چې د ځان د خوشې کېدو (خپلواکي) په بدله کې یې د خپل بادار سره د پیسو وعده کړې وي.

۷- کارکوونکو ته د هغوی د کړنو په بدل کې (دا برخه په دولت پورې اړه لري).

له خدای (ج) څخه هیله لرم چې د دغه رکن په صادقانه او مخلصانه توګه په ځای کولو کې زموږ سره مرسته وکړي او خپله خوښي او رضایت زموږ د حال سره ګډ کړي.

د حج په اړه لنډ مالومات

حج د اسلام پنځمه ستنه (رکن) ده، چې د ځانګړي ځای، په ځانګړي وخت کې د ځانګړو شرایطو پربنسټ زیارت کولو ته حج ویل کېږي. کله چې یو کس بشپړ مالي امکانات ولري په هغه د بیت الله الحرام زیارت کول فرض دي. د حج د اداء کولو وخت د شوال، ذی القعدې او د ذی الحجې میاشتې وروستۍ لس ورځې دي.

د حج د مناسکو د اداء کولو طریقه:

هر هغه څوک چې د بیت الله د زیارت نیت ولري نو په پیل کې باید خپل د اړتیا وړ ټول توکي برابر کړي. لکه: د اړتیا وړ پیسې، د احرام کالي، د پیسو بکسه، د احرام څپلکې، دوه یا درې جوړه کالي او نور...

کله چې د مکې مکرمې په لورې حرکت وکړي، نو باید په لاندې ترتیب احرام وتړي.

۱- ځان پریمینځي (غسل وکړي)

۲- د احرام کالي واغوندي

۳- دوه رکعته لمونځ ترسره کړي

۴- وروسته له هغې په دې ترتیب نیت وکړي:

«الهم اني ارید العمرة فیسره لي وتقبله مني»

کله چې نیت وشو، وروسته بیا باید تلبیه ویل پیل کړي، تلبیه په لاندې ډول ده:

«لبیک اللهم لبیک، لبیک لا شریک لک لبیک، ان الحمد و النعمة لک لا شریک لک»

د تلبیې ویلو ته په هر حالت کې باید ادامه ورکړل شي، کله چې مکې معظمې ته ورسېدئ د حرم سیمې ته د باب سلام د دروازې له لارې د ننه شئ. کله مو چې سترګې په کعبه ولګېدې د تهلیل د تکبیر په ویلو د حرم سیمې ته ننوځئ. کله چې د حرم سیمې ته د ننه شوئ باید لاندې کارونه ترسره کړئ:

۱- **طواف**: د لومړي طواف په پیل کولو تلبیه ویل باید بند کړای شي. دغه طواف ته د قدوم طواف ویل کېږي چې د حجر الاسود څخه پیل کېږي او وروسته له اوه دورو بېرته په حجرالاسود پای ته رسېږي. د امکان په صورت کې په هر دور کې باید حجر الاسود ته نږدې شئ او لاس پرې راکش (مسحه) کړئ. که چېرته امکان یې نه وؤ حجر الاسود ته مخامخ ودرېږئ او «بسم الله و الله اکبر» ولونئ.

په لومړیو دریو دورونو کې باید د احرام ټکرې په لاندې ډول وي:

د ټکري یوه څنډه د کینې اوږې لاندې او بله خوا یې د ښي تخرګ څخه تېره شوې وي او بېرته په کینه اوږه واچول شي. باید داسې جوړ شي چې ښۍ اوږه لوڅه پاتې شي. په دغو دریو دورو کې که امکان ولري نو چابک او د پهلوانانو په څېر باید رفتار وشي او په پاتو څلورو نورو دورونو کې په عادي حالت رفتار ته ادامه ورکړئ. د طواف په وخت کې د مسنونه دعاؤ، اذکارو، تکبیرونو، تحمید او تهلیل ویل جایز دي.

۲- د ابراهیم په مقام یا د مسجد الحرام په بل هر ځای کې چې امکان لري دوه رکعته لمونځ ترسره کړئ.

۳- په دریم ګام باید د زمزم اوبه وڅښئ، په هر نیت چې اوبه څښل کېږي خدای (ج) هغه مني.
۴- د حجر الاسود رکن ته مخامخ د صفا غونډۍ خواته ولاړ شئ، د صفا پر غونډۍ دې په دعا کې ډېر اصرار او ټینګښت وشي، وروسته به د مروې خواته روان شئ. د مروې د لارې په اوږدو کې باید د دوؤ شنو نښو تر منځ چابک وګرځئ، مګر چې نورو ته اذیت ونکړي. کله چې مروې ته ورسېدئ، د مروې په غونډۍ کعبې ته مخامخ ودرېږئ او په دعا کې دې دلته هم باید ډېر اصرار او ټینګښت وشي. په همدې ترتیب اوه دوره ترسره کېږي، چې له صفا پیل او په مروه پای ته رسېږي.
د صفا او مروې تر منځ د سعی د ترسره کولو وروسته خپل سر وخرییئ او یا هم خپل ویښتان لنډ کړئ او ځان له احرامه وباسئ.

د فرضي حج پیل:

په همدې ځای کې عمره حج پای ته رسېږي او وروسته بیا د ذی الحجې تر اتمې هلته باید تم شي. د ذی الحجې د اتمې وروسته د فرضي حج مراسم پیل کېږي او هغه په دې بڼه دي.

د ذی الحجې د اتمې ورځې کړنلاره:

د ذی الحجې په اتمه د فجر (سهار) د لمانځه وروسته حاجي په مکه کې په خپله هغه خونه کې چې اوسي ځان باید پریمینځي یعنې غسل وکړي او دوه رکعته لمونځ دې ترسره کړي. احرام دې واغوندي او د فرضي حج نیت دې په لاندې ډول وکړي.

«اللهم اني اريد الحج فيسره لي و تقبله مني»

وروسته له هغې دې د تلبیې په ویلو پیل وکړي او د مینی لورې ته دې روان شي. په مینی کې دې خپله کېږدۍ (خیمه) معلومه کړي او په هغه ځای کې دې پنځه وخته لمونځ ترسره کړي. د ماسپښین (ظهر)، مازدیګر (عصر)، ماښام (مغرب)، ماسختن او د ذی الحجې د نهمې ورځې د سهار (فجر) لمونځونه دې ادا کړي.

د ذی الحجې د نهمې ورځې کړنلاره

د سهار (فجر) لمونځ د وخته ترسره کېږي او وروسته باید حاجي د عرفاتو په لور روان شي، عرفاتو ته په پښو یا ګاډي (موټر) کې تلل دواړه صحي دي.
کله چې حاجي عرفاتو ته ورسېدو د ماسپښین (ظهر) او مازدیګر (عصر) لمونځونه دې دواړه یو ځای د وخته د نمیره په جومات کې ترسره کړي. وروسته بیا د لمر تر لوېدو (غروب) پورې دې د عرفاتو په مناسب ځای کې ودرېږي او په عبادت او د عا دې ځان لګیا کړي. د لمر د لوېدو (غروب) وروسته دې د مزدلفې خواته روان شي او د لارې په اوږدو کې دې د ماښام (مغرب) لمونځ نه ترسره کوي. د ماښام او ماسختن لمونځ دې یو ځای په مزدلفه کې وکړي او هڅه دې وکړي چې ځان جومات ته ورسوي دا به ښه وي چې مشعرالحرام جومات ته ورسي او شپه هم هلته تېره کړي. په همدې شپه یا د هغې صبا ته باید ۷۰ شګې ټولې کړي تر څو جمره په هغې ووهي.

د ذی الحجې د لسمې ورځې کړنلاره

د ذی الحجې د لسمې ورځې د سهار (فجر) لمونځ لږ د وخته یعنې د شپې په تیاره کې ترسره کېږي او وروسته بیا په مزدلفه کې حاجي باید مکې معظمې ته مخامخ ودرېږي او د لمر تر ختو (سباوون) پورې باید هلته دعا وکړي، د لمر له ختو وروسته دې د مینی په لور روان شي. کله چې مینی ته ورسېدو لاندې کارونه دې باید په لاندې ترتیب ترسره کړي:

۱- د عقبه جمرې ویشتل په اوه بېلابېلو شګو، د هر شګې په ویشتلو سره باید الله اکبر وویل شي. کله چې لومړۍ شګه وار شوه تلبیه ویل باید بند شي. د وسطي او اولې جمرې وهل د عید په ورځو کې جایز او روا نه دي.

۲- د جمرې تر وهلو وروسته باید خپل مال قرباني کړي، خو د جمرې تر وهلو وروسته حاجي صاحب باید د ثور د غره لمنې ته ولاړ شي، چېرته چې د قرباني ځای دی. په هغه ځای کې دې یو ژوی راونیسي او هغه دې حلال کړي.

۳- تر قرباني وروسته حاجي باید خپل سر وخرییي او یا خپل ویښتان کم کړي او خپل ځان له احرام څخه بهر کړي، یعنې د احرام کالي له ځانه لري کړي او خپل عادي کالي واغوندي.

تر دغو کړنو وروسته د فرضي طواف وار رارسېږي. کله چې حاجي صاحب سر وخریېلو د اختر تر دریمې ورځې کولای شي طواف وکړي خو ښه به دا وي چې د سر د خرېیلو وروسته له مینی څخه د مکې په لور روان شي او د قدوم طواف په شان دې فرضي طواف هم وکړي.

هغه چا چې په قدوم طواف کې په دریو اولو دورو کې چابک چابک او د پهلوانانو په څېر ګرځېدلي او د صفا او مروې تر منځ یې سعی ترسره کړې، په فرضي طواف کې ورته اړتیا نشته خو که هلته یې نه وي ترسره کړې اوس یې باید حتمي ترسره کړي.
د طواف له ترسره کولو وروسته حاجي باید بېرته د مینی لورې ته روان شي. او د اختر په دویمه او درېیمه ورځ د زوال نه وروسته دې دری واړه جمرې په لاندې ترتیب ووهي.
کله چې لومړی جمرې ته ورسېد په اوه بېلابېلو شګو دې د تکبیر په ویلو جمره وولي، وروسته دې له هغه ځایه څان لرې کړي او مکې معظمې خواته دې مخامخ ودرېږي او دعا دې وکړي. وروسته د دویمې جمرې یا میانه جمرې وار رارسېږي، هغه دې هم په اوه شګو لکه لومړۍ جمره وولي او وروسته دې مکې معظمې خواته مخامخ ودرېږي او دعا دې وکړي. وروسته له دې دې وروستۍ جمرې خواته ولاړ شي او هغه دې هم په اوه شګو لکه مخکنیو جمرو وولي او له هغه ځایه دې ځان خلاص کړي. د آخري جمرې له وهلو وروسته دې نه تم کېږي او خپلې کېږدۍ (خیمې) ته دې ولاړ شي.

د جمرې په وهلو کې د پام وړ ټکي:

۱- هغه څوک چې ضعیف وي او نشي کولای جمرې وولي نو ځان ته دې وکیل (استازی) یا مرستیال وټاکي. که نر یا ښځه وي، وکیل باید د خپل ځان او د خپل دې مؤکل لخوا جمره وولي.

۲- د جمرو د هلو د تګ په وخت کې باید ډېره پاملرنه وشي، باید حاجي له ځانه سره څه ونلري. لکه ټکری، بیګ، چترى، او نور توکي. د یادولو وړ ده چې هلته باید خپلو پیسو ته هم پام وکړي.
د اختر په درېیمه ورځ هم په هماغه ترتیب باید جمرې وویشتل شي. که حاجي صاحب وتوانېږي د دریمې ورځې د لمر له لوېدو څخه مخکې مکې معظمې ته ولاړ شي هیڅ ستونزه نه شته. که په هغه شپه راغله باید په مینی کې پاتې شي. او د اختر په څلورمه ورځ د لمر له لوېدو مخکې یا وروسته د جمرو له ویشتلو وروسته باید د مکې لورې ته روان شي.
کله چې حاجي مکې ته ورسېد ، په طاعت او عبادت باید لګیا شي تر څو خپل هېواد ته یې د راستنېدو وخت را ورسېږي، کله چې د راتګ وخت یې راورسېد ، نو کعبې ته دې ولاړ شي او د صدر یا وداع طواف دې ترسره کړي. له هغه ځایه دې ځان رخصت کړي او د جدې په لور دې روان شي.
دا ول د حج د ترسره کولو په اړه لنډ مالومات خو مهمه دا ده چې کله حاجي صاحب احرام واغوستنو لاندې کارونه پرې حرامېږي:
۱- د ګنډل شوؤ کالیو اغوستل لکه خت، خولۍ او نور...
۲- د خوشبویي یا عطر کارول.
۳- د لاسونو او پښو د نوکانو اخیستل.
۴- د انسان د ځان د ویښتانو خرېیل، لنډول او یا شکول.
۵- د سر او د مخ پټول. دې ته باید د مزدلفې په شپه ډېره پاملرنه وشي.
۶- ښکار کول.

پورتني کارونه هغه دي چې باید حاجي یې د احرام په وخت کې ترسره نه کړي، که چېرې له هغو څخه یو کار ترسره شي نو حاجي به دې تېروتنې د ترسره کولو په جزا کې یو ژوی حلالوي.

د دعا د منلو ځایونه:

۱- طواف
۲- د صفا او مروې تر منځ سعی (د صفا او مروې غونډۍ)
۳- په عرفاتو کې
۴- په مزدلفه کې
۵- د لومړۍ او دویمې جمرې تر ویشتلو وروسته
۶- په ملتزم یعنې د کعبې په لاندینۍ دروازه کې
۷- په حطیم کې یعنې د میزاب یا د رحمت د ناوې لاندې

د عبادت او زیارت لپاره ځایونه:

۱- د پیغمبر (ص) روضه او په نبوي جومات کې لمونځ.
۲- د قبا په جومات کې دوه رکعته لمونځ چې د یوې عمرې ثواب لري.
خو نور ځایونه لکه: پنځه ګوني جوماتونه، ذوقبلتین جومات، د احد ډګر، د ثور او نورو غرونو لمنې او نور ځایونه د حج په مراسمو کې شامل نه دي. د حاجي تګ دغو ځایونه ته کوم ځانګړی حکم نه لري.
له خدای (ج) څخه غواړم چې د ټولو حاجیانو حج په خپل دربار کې ومني او په دې هیله چې بنده په خپلو ټولو دعاګانو کې ګډ کړي.

د سهار او ماښام دعاګانې

د بقرې سورت (۱-۵) ایتونو پورې:

الم (۱) ذَلِكَ الْكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ (۲) الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (۳) والَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۴) أُوْلَـئِكَ عَلَى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۵)

ژباړه: آلـــم* (د الله) کتاب دی هیڅ شک پکې نشته * لاربنوونه ده د پرهیزګارانو لپاره * هغوی چې په غیبو ایمان راوړی، او لمونځونه ودروي، او ځینې له هغه مال څخه چې موږ ورکړی خیراتوي * او هغه کسان چې ایمان راوړی په هغه کتاب چې په تا نازل شوی دی او په هغو (کتابونو) ایمان راوړی چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي او په آخرت هغوی باور لري * دوی د خپل رب له لوري په سمه لار دي او همدوی خلاصی موندونکي دي*

دبقرې سورت (۲۵۵ – ۲۵۷) ایتونو پورې:

اللّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَاء وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَلاَ يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (۲۵۵) لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (۲۵۲) اللّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُواْ يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّوُرِ وَالَّذِينَ

كَفَرُواْ أَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُوْلَـئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (۲۵۷)

ژباړه: الله (يو ذات) دی پرته له هغه هيڅوک (د بلنې) وړ نشته، تل ژوندی دی او (د ټولو کائناتو) سمبالوونکی دی، پرېښاني او خوب يې نه نيسي، د ده دي هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هغه څه په ځمکه کې دي، څوک به د هغه (الله) له اجازې پرته د هغه په نزد سپارښت وکړي، په هغو ښه پوهېږي چې د خلکو په وړاندې دی او هغه چې وروسته له دوی دي، دوی د الله (ج) د علم په هيڅ شي احاطه نشي کولای مګر په هغه چې د الله (ج) اراده وي، کرسي د ده په آسمانونو کې او ځمکې پراخه ده او نه ستړی کوي هغه د دواړو ساتنه او هغه ډېر پورته او ډېر لوی دی* نشته زور په دين کې (د دين په منلو کې زور نشته) په تحقيق ښکاره شو هدايت له بې لارې څخه، نو څوک چې کفر وکړي (کافر شي) په طاغوت او ايمان راوړي په الله نو په تحقيق ويې نيوله کلکه کړۍ، نشته پرې کېدل د هغې لره (نه پرې کېږي) او الله اورېدونکی ښه پوه دی* الله پاک د مؤمنانو ملاتړی او کارساز دی هغوی له تيارو څخه د رڼا په لور باسي، او هغه کسان چې کافران دي ملاتړی د هغوی شيطانان وباسي، شيطانان، هغه له رڼا څخه د تيارو په لور، همدوی د اور څښتنان دي او تل به په اور کې وي.

د بقرې سورت (۲۸۴ - ۲۸۶) ايتونو پورې:

لِّلَّه ما فِي السَّمَاوات وَمَا فِي الأَرْضِ وَإِن تُبْدُواْ مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ اللّهُ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۲۸۴) آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ

آمَنَ بِاللّه وَمَلآئِكَته وَكُتُبِه وَرُسُله لاَ نُفَرّقُ بَيْنَ أَحَد مّن رُّسُله وَقَالُواْ
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ (٢٨٥) لاَ يُكَلّفُ اللّهُ
نَفْساً إِلاّ وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِن
نّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْراً كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الّذِينَ مِن
قَبْلِنَا رَبّنَا وَلاَ تُحَمّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا
أَنتَ مَوْلاَنَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (٢٨٦)

ژباړه: خاص د الله دي هغه څه چې په آسمانو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي، که تاسې د خپلو زړونو (پټ) شيان ښکاره کړئ او يا يې پټ کړئ، الله پاک به درسره پرې حساب وکړي الله پاک په هر شي توانا دی* ايمان راوړی رسول په هغه شي چې نازل شوی هغه ته له ربه د هغه، او مؤمنانو ايمان راوړی دی په هغه شي چې رسول ته نازل شوی ټولو ايمان راوړی په الله او په ملايکو د هغه او په کتابونو د هغه او په رسولانو د هغه (او وايي) موږ فرق نه کوو د الله په پيغمبرانو کې يو تر بله او وايي موږ (د الله حکم) واورېد او ومو مانه، ای زموږ ربه !ستا بښنه غواړو او يوازې تا ته درتګ دی* الله (پاک) هيڅ ساکښ د هغه له توان څخه پورته نه مکلف کوي د هر ساکښ لپاره هغه څه دي چې کړي يې دي او پر ده دی (په غاړه يې دی د هغه شي مسؤليت) چې ده کړي دي، ای زموږ ربه ! په هغه څه مو مه نيسه چې په هيره مو کړي او يا په غلطي، ای زموږ ربه ! پر موږ پيټی مه باروه لکه چې بار کړی تا له موږ څخه په وړاندې خلکو، ای زموږ ربه ! پر موږ هغه بار مه ږده چې موږ يې توان نه لرو، موږ ته عفوه وکړه، موږ ته بښنه وکړه، پر موږ رحم وکړه، ته بادار يې زموږ، موږ ته پر کافرانو بری راکړه*

سورت فلق:
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (١) مِن شَرِّ مَا خَلَقَ (٢) وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (٣) وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۴) وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (۵)

ژباړه: (ای محمد (ص)) ووایه زه پناه غواړم د سباوون په رب* له شر دهغه شي چې پیدا کړي یې دي* او د شپې د تروږمۍ له شر څخه چې هغه خوره شي* او له سر د پوکي کوونکو غوټو کې* او له شر د کینه کوونکي کله چې کینه وکړي*

سورت الناس:
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (١) مَلِكِ النَّاسِ (٢) إِلَهِ النَّاسِ (٣) مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (۴) الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ (۵) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (٦)

ژباړه: (ای محمد (ص)) ووایه زه پناه غواړم د خلکو په رب* په واکمن د خلکو* په معبود د خلکو* له شر د وسوسه اچوونکي، پټېدونکي راپټېدونکي* هغه چې وسوسه اچوي د خلکو په زړونو کې* له پیریانو څخه وي که له انسانانو*

لوبې: عبدالله بن خبیب (رض) ویلي: په یوه تیاره شپه کې چې باران هم ورېده په رسول الله (ص) پسې ولاړو تر څو له موږ سره لمونځ وکړي موږ هغه (ص) وموند او ما ته یې وویل ووایه ما بیا څه و نه ویل بیا یې وویل: ووایه! ما څه ونه ویل دریم ځل یې وویل:ووایه !ما

وویل: ای د الله رسول (ص) څه ووایم؟ ویې فرمایل: قل هوالله احد او معوذتین د سهار او ماښام په وخت درې ځله ووایه ته به له هر راز ضرر څخه په امن کې شې.
دا حدیث ابو داود ، ترمذي، او نسایي روایت کړی. نسایي وایي دا حدیث حسن او صحیح دی.

دویمه:
أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلکُ لله وَ الحَمْدُ للهِ لاَ شَرِیکَ لَهُ لاَ اِلَهَ اِلاَّ هُوَ وَ اِلَیْهِ النُّشُورُ. (درې ځلې)
د ماښام په وخت کې د (أَصْبَحْنَا...) پر ځای (أَمْسَیْنَا...) او د (اِلَیْهِ النُّشُورُ) پر ځای (اِلَیْهِ المَصِیْرُ...) ولوستل شي.
ژباړه: موږ او ټولو مخلوقاتو الله (ج) ته شپه سبا کړه او حمد او ستاینه الله لره ده نشته معبود پرته له هغه (الله) نه او هغه ته د ټولو پورته کیدل دي.
ابو هریره (رض) نه روایت دی چې ویلي یې دي: پیغمبر(ص) به په سهار کې (أَصْبَحْنَا...) او په ماښام کې (أَمْسَیْنَا...) دعاګانې درې ځلې لوستلې.
دا حدیث ابن سني او بزار روایت کړی. بیهقي ویلي سند یې حسن دی.

دریمه:
أَصْبَحْنَا عَلَی فِطرَةِ الاِسْلاَمِ وَ کَلِمَةِ الاِخْلاَص وَ عَلَی دِینِ نَبِیِّنَا مُحَمَد صَلَی اللهُ عَلَیهِ وَ سَلَّمَ وَ عَلَی مِلَةِ أَبِیْنَا اِبْرَاهِیْمَ حَنِیْفاً وَ مَا کَانَ مِنَ الْمُشْرِکِیْنَ. (درې ځلې)
په ماښام کې د (أَصْبَحْنَا) په ځای (أَمْسَیْنَا...) ویل کېږي.

ژباړه: موږ په اسلامي فطرت د اخلاص په کلمې د خپل نبي محمد (ص) په دین او زموږ د پلار ابراهیم چې حنیف دی او مشرک نه دی په ملت شپه سبا کړه.

ابی ابن کعب(رض) نه روایت دی وایي: کله به چې سبا شو نبي علیه السلام به را ته ویل داسې ووایئ: (أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الاِسْلاَمِ...) او کله به چې ماښام شو موږ ته یې دا راښودلې و چې ووایو:(أَمْسَيْنَا عَلَى فِطْرَةِ الاِسْلاَمِ...)

دا حدیث عبدالله بن احمد بن حنبل د زوائدو کتاب کې نقل کړی دی.

څلورمه:

اللّهُمّ مَا أصْبَحَ مِنْ نعْمة اَوْ بِأحَدٍ مِنْ خَلقِکَ فَمِنْکَ وَحْدَکَ لاَ شَرِيکَ لَکَ فَلکَ الحَمْدُ وَلَکَ الشُکْر. (دری ځلې)

اللّهُمّ انّی أصْبَحْتُ مِنْکَ فِی نِعْمَةٍ وَ عَافِيَةٍ وَ سِتْرٍ فأتِمّ عَلَیّ نِعْمَتَکَ وَ عَافِيَتَکَ وَ سِتْرَکَ فِی الدُّنْيا وَ الآخِرَةِ. (دری ځلې)

ژباړه: ای الله ما ستا په ستاینه، نعمت، سلامتیا، ستر او پرده کې شپه سبا کړه نو ته ای ربه! خپل نعمت، عافیت، ستر او پرده په دنیا او آخرت کې پر ما تمامه کړه.

له ابن عباس (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمایلي دي: هر چا چې دا دعا دری ځلې سهار او دری ځلې ماښام ولوستله الله پاک پر هغه باندې خپل نعمت پوره کوي.

ابن سني دا روایت کړې.

پنځمه:

اللّهُمّ مَا أصْبَحَ بِی مِنْ نعْمة اَوْ بَأحَدٍ مِنْ خَلقِکَ فَمِنْکَ وَحْدَکَ لاَ شَرِيکَ لَکَ فَلکَ الحَمْدُ وَلَکَ الشُکْر. (دری ځلې)

ژباړه: ای الله ! هر نعمت چې نن ما ته یا بل کوم مخلوق ته رسیدلی هغه ستا له لوري دی ته شریک او ساری نه لرې، نو ستاینه او شکر یوازې تا لره دی.

له عبدالله بن غنام څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمایلي دي: چا چې سهار دا دعا دری ځلې ولوستله په حقیقت کې د هغې ورځې شکر یې ادا کړ او چا چې ماښام دا دعا دری ځلې ولوستله د هغې شپې شکر یې ادا کړ.

دا حدیث ابو داود، نسايي او ابن حبان په خپل صحیح کې روایت کړی دی.

شپږمه:

يَا رَبِّ لَكَ الحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلاَلِ وَجْهِكَ وَ عَظِيمِ سُلْطَانِكَ. (دری ځلې)

ژباړه: ای زما ربه ! تا لره ثنا ده، داسې ثنا چې ستا د ذات له جلال او لويی او ستا د سلطنت له عظمت سره وړ ده.

د عبدالله بن عمر (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمایلي: د الله یوه بنده پورتنی دعا ولوسته د اعمالو د لیکلو دوه پرښتې یې حیرانې کړې چې (ثواب) یې څومره او څرنګه ولیکي دواړه آسمان ته اوچتې شوې او الله(ج) ته یې داسې عرض وکړ: ای زموږ ربه ! ستا بنده داسې کلمات ویلي دي چې موږ نه پوهیږو د هغو اجر څومره ولیکو، په داسې حال کې چې الله ته معلومه وه.

الله پاک هغوی ته وفرمایل: زما بنده څه ویلي؟ پرښتو وویل ! ای زموږ ربه ! هغه وویل:(يَا رَبِّ لَكَ الحَمْدُ...)

الله متعال پرښتو ته امر وکړ چې تاسو هغه څه ولیکئ چې زما بنده یې وايي، اجر به یې زه په خپله ورکوم.

دا حدیث امام احمد بن ماجه روایت کړی دی.

اوومه:

رَضِیتُ بِاللّٰهِ رَبّاً وَ بِالاِسْلاَمِ دِیناً وَ بِمُحَمّدٍ صَلَی اللّٰهُ عَلَیهِ وَسَلّمَ نَبِیّاً وَ رَسُولاً. (درې ځلې)

ژباړه: زه په دې راضي او خوښ یم چې الله زما رب دی او اسلام زما دین دی او محمد (ص) زما پیغمبر او رسول دی.

د نبي علیه السلام خادم ابی سلام (رض) څخه روایت دی چې هغه (ص) فرمایلي دي: څوک چې په سهار او ماښام کې دا کلمه ووایي (رَضِیتُ بِاللّٰهِ رَبّاً...) نو په الله (ج) یې حق دی- د خپلې مهربانۍ له مخې چې لده څخه راضي شي.

دا حدیث ابو داود نسایي او حاکم روایت کړی دی.

اتمه:

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ بِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَ رِضَا نَفْسِهِ وَ زِنَةَ عَرْشِهِ وَ مِدَادَ کَلِمَاتِهِ. (درې ځلې)

ژباړه: پاکي ده الله لره سره له حمده، د هغه د مخلوقاتو، د هغه د رضا، د هغه د عرش د وزن او د هغه د کلماتو د رنګ په اندازه.

د ام المومنین بي بي جویریه (رض) څخه روایت دی: یو سهار چې نبي (ص) لمونځ وکړ له کوره ووت، دا بي بي خپل د لمانځه پر ځای کښېناسته او ذکر یې کاوه تر هغې چې نبی (ص) راستون شو، ګوري چې ام المومنین هماغسې ناسته ده او ذکر کوي، پیغمبر (ص) وفرمایل: ما څلور کلمات درې ځلې وویل چې هغه د ټولو هغو اذکارو سره چې تا نن لوستلي وتلل شي د هغو په پرتله درنې خیژي هغه کلمات دا دي:(سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ بِحَمْدِهِ...)

دا حدیث مسلم روایت کړی.

نهمه:

بِسْمِ اللهِ الَّذِى لاَيَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَىْءٌ فِى الاَرْضِ وَلاَ فِى السَّمَاءِ وَ هُوَ السَّمِيَعُ العَلِيمُ. (درې ځلې)

ژباړه: د هغه الله په نامه چې د هغه له نامه سره هیڅ شی ته په ځمکه او نه په آسمان کې زیان رسولای شي او الله اوریدونکی او عالم دی.

له عثمان بن عفان (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمایلي: هر څوک چې په سهار او بیګا کې پورتنۍ دعا درې ځلې ووایي نو هیڅ شی به ورته زیان ونه رسوي.
دا حدیث ابو داود او ترمذي روایت کړی او ویلي یې دي چې حسن دی.

لسمه:

اَللّهُمَّ اِنّا نَعوُذُبِکَ مِنْ أَنْ نُشْرِکَ بِکَ شَيْئاً نَعْلَمُهُ وَ نَسْتَغْفِرُکَ لِمَا لاَ نَعْلَمُهُ. (درې ځلې)

ژباړه: ای الله موږ تا ته پنا دروړو له دې چې له تا سره هغه څه شریک کړو چې پرې پوهېږو او ښښنه او مغفرت غواړو د هغې ګناه یا شرک چې په ناپوهۍ را څخه شوی وي.
د ابو موسی اشعري (رض) څخه روایت دی چې نبی (ص) یو ورځ موږ ته داسې وویل: له شرک څخه ځان وساتئ ځکه هغه د مېږي د پښو له غږ څخه هم وړوکی دی.
یو کس وویل: نو څرنګه کېدای شي چې موږ له داسې شرک نه ځان وساتو؟ هغه (ص) وفرمایل: دا دعا لولئ. (اَللّهُمَّ اِنّا نَعوُذُبِکَ...)
احمد او طبراني دا حدیث روایت کړی دی.

یوولسمه:
أعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَامّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ. (درې ځلې)
ژباړه: د الله(ج) په کاملو کلمو د هر هغه شي له شر څخه چې پیدا کړي یې دي پناه غواړم.

له ابو هریره (رض) څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمايلي: چا چې په شپه کې دا دعا ولوستله هیڅ ضرر رسوونکي شيان (مار، لړم او ....) زیان نشي وررسولای.
دا حدیث احمد ،نسايي،ابن سني، ترمذي او ابن حبان روایت کړی دی.

دوولسمه:
اللّهُمّ اِنّی أعُوذُ بِکَ مِنَ الهَمّ وَ الحَزَنِ وَ أعُوذُ بِکَ مِنَ العَجْزِ وَ الكَسَلِ وَ أعُوذُ بِکَ مِنَ الْجُبْنِ وَ البُخْلِ وَ أَعُوذُ بِکَ مِنْ غَلَبَةِ الدَيْنِ وَ قَهْرِ الرِجَالِ. (درې ځلې)
ژباړه: ای الله ! زه تا ته پناه دروړم د خپګان او اندیښنې څخه او پناه دروړم د بې وسۍ او کسالت نه او پناه دروړم د بې زړه توب او بخل نه او پناه دروړم د پور د غلبې او د خلکو له قهر نه.
له ابو سعید خدري (رض) نه روایت دی چې رسول الله (ص) مسجد ته داخل شو ګوري چې انصاري ابو امامه ناست دی، رسول الله (ص) ورڅخه وپوښتل: ابو امامه څنګه بې وخته په مسجد کې ناست یې؟ هغه وویل: ای د الله رسوله ! غمونه او پورونه ډېر شوي او دې ته اړ شوی یم چې په مسجد کې کښېنم. رسول الله (ص) وفرمایل: تا ته داسې دعا دروښیم چې هغه ولولې نو الله به ستا غمونه او پورونه ختم

کړي؟ ابو امامه وويل: هو ! رسول الله (ص) ورته وفرمایل: هر سهار او ماښام دا دعا لوله (اللّهُمّ اِنّی أعُوذُ بِکَ مِنَ الهَمّ...) ابو امامه رضی الله عنه وايي: ما دا دعا سهار او ماښم لوستله، الله (ج) زما ټول غمونه او پورونه راځنې لرې کړل.

دیارلسمه:

اللّهُمّ عَافني فِی بَدَنِی اللّهُمّ عَافنی فِی سَمْعِي اللّهُمّ عَافنی فِی بَصَرِی لاَ اِلهَ اِلاّ أَنْتَ اللّهُمّ اِنّی أعُوذُبِکَ مِنَ الکُفْرِ وَ الفَقْرِ وَ أعُوذُبِکَ مِنْ عَذَابِ القَبْرِ لاَ اِلهَ اِلاّ أَنْتَ. (دری ځلې)

ژباړه: پرته له تا څخه د عبادت وړ نشته. ای الله ! زه تا ته له فقر او کفر څخه پناه دروړم او د قبر له عذابه پناه دروړم، له تا څخه پرته د عبادت وړ نشته.

له عبدالرحمن بن ابوبکر (رض) څخه روایت دی وايي: ما مې خپل پلار ته وويل: زه هر سهار او ماښام تا وينم چې دغه دعا (اللّهُمّ عَافِني فِی بَدَنِی...) دری ځله لولې. پلار مې راته وويل: ما له رسول الله (ص) څخه اوريدلي چې دا دعا يې لوستله، زه غوره ګڼم چې د هغې د لارې پيروي وکړم.

ابو داود

څورلسمه:

اللّهُمّ أَنْتَ رَبّی لاَ اِلهَ اِلاّ أَنْتَ خَلَقْتَنی وَ أنَا عَبْدُکَ وَ أنَا عَلی عَهْدِکَ وَ وَعْدِکَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِکَ مِنْ شَرّ مَا صَنَعْتُ، أبُوءُ لَکَ بِنَعْمَتِکَ عَلَیّ وَ أبُوءُ بِذَنْبِی فَاغْفِرْلِی فَاِنّهُ لاَ یَغْفِرُ الذّنُوبَ اِلاّ أَنْتَ. (دری ځلې)

ژباړه: ای الله ! ته زما پالونکی یې، له تا څخه پرته بل معبود نشته، تا زه پیدا کړی یم، او زه ستا بنده یم، او د خپلې وسې په اندازه تا سره په عهد او وعده ولاړ یم، د هغه شي له شر څخه چې ما سر ته رسولي دي تا ته پناه دروړم، ستا په نعمت چې ما ته دې پیرزو کړی اقرار کوم او په خپلې خطا هم اعتراف کوم نو ما ته ښښنه وکړه، پرته له تا بل داسې څوک نشته چې د ګناهونو ښښنه وکړي.

شداد بن اوس له نبی (ص) نه روایت کړی وایي: پورتنی استغفار د استغفار د ټولو ډولونو سردار دی، څوک چې دغه استغفار په شپه کې په یقین سره ووایي او په همدې شپه مړ شي، الله یې جنت ته داخلوي او که څوک یې سهار په یقین سره ووایي او په همدې ورځ مړ شي، الله یې جنت ته داخلوي.

دا حدیث بخاري روایت کړی.

پنځلسمه:

أَسْتَغْفِرُ اللهُ الَّذِی لاَ اِلَهَ اِلاَّ هُوَ الحَیُّ القَیُّومُ وَأَتُوبُ اِلَیْهِ. (دری ځلې)

ژباړه: د ګناه ښښنه غواړم له هغه الله څخه چې پرته له هغه نه بل معبود نشته او هغه تل تر تله ژوندی، قایم او تدبیر والا دی، او همدغه الله ته زه توبه کوم.

د زید بن حارث څخه روایت دی چې نبی (ص) فرمایلي دي: چا چې دغه استغفار ولوست ګناه یې ښښل کېږي که څه هم له جنګ څخه تښتیدلی وي (البته د کفارو په مقابل کې له جنګ څخه).

دا حدیث ترمذي او حاکم روایت کړی، حاکم وایي د شیخینو په شرط صحیح دی.

شپاړسمه:
سُبْحَانَکَ اللّهُمّ وَ بِحَمْدِکَ أَشْهَدُ أَنْ لاَاِلَهَ اِلاّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُکَ و أَتُوبُ أِلَيْکَ. (دری ځلې)
ژباړه: ای الله ! پاکي ده تا لره او ستا حمد وايم، ګواهي ورکوم چې پرته له تا بل معبود نشته، له تا څخه د ګناه ښښنه غواړم او تا ته توبه کوم.
د جبیر بن مطعم (رض) څخه روایت دی چې وایي: رسول الله(ص) فرمایلي: څوک چې دا کلمات د ذکر په آخر کې ووایي داسې مثال لري لکه په هغه نیکۍ چې مهر لګیدلی وي او څوک یې چې د لغو او بې ځایه خبرو په مجلس کې ووایي کیدای شي د هغه مجلس کفاره وګرځي.
نسایي، طبراني، او حاکم روایت کړی دی.

اللّهُمّ صَلّ عَلَى سَيّدِنَا مُحَمّد عَبْدِکَ وَ نَبِيّکَ وَرَسُولِکَ النّبِيّ الأُمِيّ وَ عَلَى آلِه وَ صَحْبِه وَ سَلّمُ تَسْلِيمَاَ عَدَدَ مَا أَحَاطَ بِه عِلمُکَ اوخَطّ بِه قَلَمُکَ اَوَ أَحْصَاهُ کِتَابُکَ وَارْضَ اللّهُمّ عَنْ سَادَاتِنَا أَبِی بَکْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ وَ عَلِيّ وَ عَنِ الصَحَابَةِ أَجْمَعِينَ وَ عَنِ التّابِعِينَ وَ تَابِعِيهِمْ بِاحْسَانِ أَلِى يَوْمِ الدّينِ سُبْحَانَ رَبّکَ رَبَ العِزّةِ عَمّا يَصِفُونَ وَ سَلاَمٌ عَلَى المُرْسَلِينَ وَ الحَمْدُ لِله رَبّ العَالَمِينَ.
ژباړه: ای الله ! زموږ په سردار محمد (ص) چې ستا بنده، نبي او ستا امي رسول دی او د ده پر آل او اصحابو باندې رحمتونه نازل کړه او سلامونه پرې نازل کړه، دومره درود او سلام چې ستا علم پرې محیط دی، ستا د تقدیر قلم پرې کښل شوی دی او ستا کتاب شمیرلي دي.

ای الله ! زموږ له سردارانو ابوبکر، عمر، عثمان، علی (رض) او ټولو یارانو او تابعینو او تبع تابعینو څخه تر قیامته په خپل احسان راضي شه.

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۲۶) تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَن تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (۲۷) آل عمران ۲۶-۲۷.

ژباړه: ووایه ای محمده (ص) ! ای الله د پاچاهۍ مالکه ! ته ور کوې پاچاهي هغه چا ته چې خوښه یې وکړې او پاچاهي اخلې له هغه چا چې ته یې خوښه وکړې او عزت ورکوې هغه چا ته چې خوښه یې وکړې ته او ته ذلیل کوې هغه څوک چې ته یې خوښه وکړې. ستا په لاس دي ټول خیر بې شکه ته په هر شي توانا یې. ته ننباسې شپه په ورځ کې او ننباسې ورځ په شپه کې او ته وباسې ژوندی له مړي او ته وباسې مړی له ژوندي او ته روزي ورکوې هغه چا ته چې خوښه یې وکړې بې حسابه.

په پای کې په دې هیله چې زموږ ګران ماشومان او تنکي ځوانان له دغو راټول شویو مالومات څخه په اغیزمنه توګه ګټه واخلي او اسلام لکه چې دی په هماغه شان دغه ماشومانو ته وروپیژندل شي.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

« والسلام »

اخځليکونه

۱. ارشاد ، ډاکټر ارشد: **اموزش نماز در فقه حنفي**: نشر احسان، تهران: ۱۳۸۵

۲. اصلاحي، مولانا محمد يوسف: **په اسلام کې د ژوندانه اداب**: د الهدی اداره، پېښور:۱۳۷۱، ژباړه: سيد فضل مولا لټون

۳. سلجوقي، محمدصديق راشد: **معارف اسلامي**: بنگاه انتشارات ميوند ، کابل: ۱۳۸۵

۴. صارم، محمديونس: **د سهار او ماښام دعاګاني**: جمعيت اصلاح و انکشاف اجتماعي افغانستان، کابل: ۱۳۸۷

۵. محمدالجمل، ابراهيم: **احکام فقهي برای زن مسلمان**: بنگاه انتشارات ميوند، کابل:۱۳۸۲، ترجمه: نصيراحمد حادث يادګاري

۶. مظاهري، خليل الرحمن نعماني: **نماز کامل**: احدي کتابتون، کابل: ژباړه: مولانا محمدشهداد سراواني

۷. د افغانستان د ديني ليکوالانو د ليکنو ټولګه: **احکام و فضايل روزه ماه رمضان**: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د خپرونو رياست، کابل: ۱۳۸۴

۸. د پوهندوی عبدالاحد مسلم ليکنې، چې په بېلابېلو خپرونو کې خپرې شوې دي.